БИБЛИОТЕКА 169

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТЛАРИ, ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ШАҲАР КОМИТЕТИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ ҲАМДА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 169 (2460). | 30 август, жума, 1963 йил. | Баҳоси 2 тийин.

МАШИНА ШТУРВАЛИНИ МАҲКАМ ТУТ, ПАХТАКОР!

Ўзбекистон механизаторларининг кенгаши

Биз «оқ олтин» тақдири ҳақида ўйлаганимизда тасаввуримизда беихтиёр пахта териш машинаси штурвалини тутиб турган қўл пайдо бўлади. Пахтачилик механизаторларини халқ меҳр билан пахта далаларининг гвардиячилари, «зангори кема» капитанлари деб атагани бежиз эмас. Улар ҳақиқатан ҳам гвардиячилардир, чунки улар мўл ҳосил ва арзон центнер учун курашнинг асосий оғирлигини ўз зиммаларига олганлар. Улар ҳақиқатан ҳам капитанлардир, чунки пахтакорларни партия кўрсатган техника тараққиёти йўлидан ишонч билан бошлаб бормоқдалар.

Ўзбекистон қишлоқ меҳнаткашлари ҳар йили куз фаслида пахта далаларидаги ҳал қилувчи штурм — пахта терими олдидан механизаторларни катта маслаҳат йиғинига юбориб турадилар. Механизаторларнинг республика миқёсидаги учрашувлари яхши традиция бўлиб қолди. Бу учрашувлардан ҳар бирининг ўзига хос хусусияти бор.

Мамлакатимизда бутун қишлоқ хўжалигини, шу жумладан пахтачиликни кескин юксалтиришга асос яратган КПСС Марказий Комитети тарихий сентябрь Пленумидан бери ўн йил вақт ўтди. 29 августда Тошкентдаги Свердлов номли театрда очилган кенгашнинг ҳар бир қатнашчиси шу давр ичида Ўзбекистон пахтакорлари коммунизм қураётган бутун совет халқи билан бирга босиб ўтган шонли йўлга фикран назар ташлади. Улар жонажон партиянинг XX, XXI, XXII съездлари, КПСС Марказий Комитетининг Пленумлари ишлаб турган ҳаяжонли кунларни эсладилар. Бу съезд ва пленумларда «оқ олтин» етиштиришни кўпайтиришнинг ҳамда пахтакорлар меҳнатини ҳар томонлама енгиллаштиришнинг янги ажойиб перспективалари очиб берилди.

Совет пахтакорларининг энг яхши дўсти Никита Сергеевич Хрушчев серқуёш республикамизга бир неча марта келганлигини механизаторлар зўр самимият билан эслаб ўтдилар. Н. С. Хрушчевнинг маслаҳатлари ва кўрсатмалари Ўзбекистонда ва бошқа қардош пахтакор республикаларда дала ишларини комплекс механизациялаш, пахта ҳосилдорлигини ошириш ва чигит экиш учун янги маҳсулдор ерларни ўзлаштириш соҳасида қилинаётган барча катта ишларга асос қилиб олинди.

Пахтакорлар тўғрисида кўрсатилаётган оталарча ғамхўрлик учун партия ва ҳукуматга қизгин миннатдорчилик билдирган кенгаш қатнашчилари, Ўзбекистон деҳқонлари бу ғамхўрликка жавобан янги меҳнат зафарлари ҳақида ўйладилар. Улар етти йилликнинг бешинчи йилида табиатнинг ҳамма инжиқликларига қарамасдан, мисли сиз пахта ҳосили етиштирдилар, бу ҳосил республика қабул қилган мажбурият — Ватанга 3 миллион 566 минг тонна қимматбаҳо хом ашё етказиб бериш мажбуриятини муваффақиятли бажариш имконини беради. Пахта теримида машиналардан қандай қилиб яхшироқ, самаралироқ фойдаланиш мумкин, машиналар ёрдамида қандай қилиб камида 675 минг тонна пахта териб олиш мумкин — механизаторларнинг вакиллари ўз кенгашларига ана шу фикрлар билан келдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети томонидан чақирилган кенгашда илғор механизаторлар билан бирга колхоз раислари ва совхоз директорлари, колхоз-совхоз ишлаб чиқариш бошқармаларининг, «Узсельхозтехника» бўлимлари ва бирлашмаларининг раҳбарлари, ишлаб чиқариш бошқармалари партия комитетларининг секретарлари, область ва республика партия, совет ва қишлоқ хўжалик органларининг раҳбарлари, саноат ходимларининг вакиллари, Ўрта Осиё халқ хўжалиги кенгаши машинасозлик корхоналарининг мутахассислари ва новаторлари, Ўрта Осиё органларининг ходимлари қатнашмоқдалар.

КПСС Марказий Комитети Ўрта Осиё Бюросининг раиси В. Г. Ломоносов, КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиумининг аъзолари М. М. Мусахонов, Ё. С. Насриддинова, Р. Н. Нишонов, Н. Ж. Худойбердиев, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат Қ. Муртазоев, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, республика қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш министри Х. Эргашев, КПСС Марказий Комитетининг масъул ходимлари М. В. Голубев, Г. Ф. Юдин президиумга чиқадилар.

Президиум столи ёнида пахтачиликнинг донгдор механизаторлари орасида Т. Охунова, В. А. Тюпко, М. Умрзоқов, Ж. Кўчиев ва бошқалар ўтирибдилар.

Кенгашни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари **Н. Ж. Худойбердиев** очди.

Машинада пахта теришни ташкил этиш тажрибаси ҳақида Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари, Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган механизаторлар **Т. Охунова** ва **В. А. Тюпко** доклад қилдилар.

ТУРСУНОЙ ОХУНОВА: машиналар билангина!

Ўрта Осиё республикалари ва Озарбайжон қишлоқ хўжалик ходимларининг 1961 йил ноябрь ойида бўлган кенгашида Никита Сергеевич Хрушчев бундай деган эди: «Механизация — меҳнат унумдорлигини оширишнинг, пахта етиштиришни кўпайтиришнинг ҳал қилувчи шартидир. Қатъият кўрсатиш керак, шундагина меҳнат унумдорлигини кескин ошириш ва энг арзон пахта олиш мумкин».

Ҳақиқатан ҳам бу сўзларнинг тўғрилигини ҳаётнинг ўзи, республикамиздаги илғор механизаторларнинг практикаси кўрсатиб турибди. Чигит экишдан тортиб, то ҳосил териб олингунча, механизмлардан кенг фойдаланилаётган далачилик бригадаларида ва хўжаликларда юксак даражада иқтисодий самара олинмоқда, ишларни муваффақиятли туғаллаш ва келаси йил ҳосили учун кузги-қишки тадбирларни ўз вақтида ўтказиш учун ҳамма шароитлар яратилмоқда.

Шу нарсани яхши билган бизнинг бригадамиз ҳосил етиштириш ва уни териб олишда машиналардан фойдаланиш усулларини йил сайин такомиллаштирмоқда. Ишимизнинг конкрет натижаларини айтиб бера қолай: Мен бригадага 1960 йилдан бошлаб раҳбарлик қила бошладим. Биз машиналардан кенг фойдаланиб, бир центнер пахта етиштиришга сарфланадиган харажатни 1959 йилдаги 17,5 сўмдан 1962 йилда 7,3 сўмга камайтирдик. Бунда бир центнер пахта етиштиришга сарфланган меҳнат шу давр ичида беш киши-кундан 1, 3 киши-кунга қисқарди.

Бригадамиз иш натижаларини баъзи қўшни бригадаларга таққосласак, ғўзани ишлашнинг механизмлар ёрдами билан олиб борилиши нақадар афзал эканлиги айниқса равшан бўлиб қолади. 1962 йилда 15 кишидан иборат бизнинг бригадамизга 100 гектар ер бириктилди, қўшни бригадада эса, 90 гектар ерда 45 киши ишлади. Қўшни бригадада машиналардан етарли фойдаланилмаганлиги натижасида ишларнинг кўпчилиги қўлда бажарилди ва ҳосилнинг фақат 20 процентигина пахта териш машиналарида терилди. Бу бригадада бир центнер пахта етиштиришга сарфланган меҳнат бизнинг бригададагина қараганда уч баравардан зиёдроқ кўп бўлди.

1962 йилда биз бутун ҳосилнинг 85 процентини машиналарда териб олдик. Ғўзани ишлашда механизмлардан кенг фойдаланиб, биз илғор агротехника усулларини жорий қилишга интилдик. Натижада пахта ҳосили 1959 йилдаги 30,5 ўрнига 1960 йилда 40,5 центнерга етди, 1961 йилда 42,4 ва 1962 йилда 43 центнердан пахта етиштирилди.

Ўтган йиллардаги иш тажрибаси менда шундай ишонч ҳосил қилдики, бундай кўрсаткичларга бошқа бригадаларда ҳам эришиш мумкин. Шу сабабли 1962 йилнинг охирларида мен кам ҳосил етиштирилаётган қолоқ бригадага ўтишга аҳд қилдим. Бизларга бу йил 81 гектар ер бириктилган. Ажратилган участка жуда ўт босган ва қаровсиз қолганлигини ҳисобга олиб, бригаданинг ҳар бир аъзосига нагрузка 1962 йилдагига нисбатан бир мунча камайтирилди ва ҳозир ҳар бир кишига 6 гектарга яқин ер тўғри келади.

Ҳар қандай агротехника тадбирини ўтказаётган пайтда биз далани бутун майдонларда машина теримига мослаштириш ҳақида йилнинг ҳамма фаслида ғамхўрлик қилишни бир дақиқа ҳам унутмаймиз. Шуни назарда тутиб, биз тупроқни яхшироқ юмшатиш ва бегона ўтларни таг-томири билан йўқотиш мақсадида ўтган йили куз фаслида кузги шудгорни 30—32 сантиметр чуқурликда ўтказдик.

Кўкламда чигит экиш олдидан бегона ўтларни тугатиш учун икки марта борона ва чизел ўтказиб, ўтларнинг илдизларни юлиб олдик. Бутун майдондан ҳаммаси бўлиб 150 тоннадан кўпроқ илдиз чиқарилиб ташланди, бу эса, вегетация даврида бегона ўтларни ўтоқ қилишга сарфланадиган меҳнатни кескин камайтириш имконини берди. Биз экиш олдидан ерларни, айниқса карталарнинг четларини грейдерлар ва планировшчиклар ёрдами билан яхшилаб текисладик.

Биз туки тўкдирилган чигитни квадрат-уялаб экдик. Ҳар бир уяга 4—5 тадан чигит ташлаб кетадиган сеялкадан фойдаланиш туфайли биз ҳар гектар ерда 60 килограммдан чигитни тежаб қолдик ва ягоналаш вақтида меҳнат сарфини кескин камайтирдик.

Чигит униб чиқиши биланоқ биз бутун эътиборимизни даладагина эмас, балки ўқариқлар бўйига ҳам кўчат ўтқазишга қаратдик. Шу тадбирлар туфайли ҳозир бизнинг даламизда ҳар гектар ерда 89,4 минг тўла қимматли ғўзага эгамиз.

Шунингдек ғўза беш марта узунасига ва тўрт марта кўндалангига культивация қилинди. Узунасига культивация ўтказиш вақтида 43—45 сантиметр, кўндалангига культивация вақтида эса 28—30 сантиметр чуқурликдаги тупроқ юмшатилди. Бу тадбирларнинг ҳаммаси кетмон билан ишлашни кескин қисқартириш имконини берди. Бутун вегетация даври мобайнида то ҳозирги кунгача биз ғўзага ўғит солиш ва суғоришни шундай ташкил қилдикки, натижада ғўзаларнинг бўйи унча баланд бўлмай, жуда кўп ҳосил тўплади. Ҳозир ҳар бир туп ғўзада ўрта ҳисобда 9—11 тўла қимматли кўсак бор.

Июль ва август ҳосил тўплаш ойлари эканлигини эсда тутиб, биз ҳар бир тупнинг ҳолатини муттасил кузатиб турдик, ғўзанинг чанқаб қолишига ва участкаларнинг ўт босишига йўл қўймадик. Культивация ва суғоришни ғўзанинг ҳолатига қараб ўтказдик. 5 августда биз ғўза чеканкасини батамом туғаллаб, ғовлаб кетган бегона ўтларни юлиб ташлашга киришдик.

Ғўзанинг ҳолати 12 сентябргача ғўза баргини тўкиш ва бу билан биринчи машина теримини кечи билан 25 сентябрда бошлаш имконини яратади.

Машинада пахта теришга техника тўла тахт қилиб қўйилди. Бригадага иккита «ХВС-1,2» машинаси, қоп-қанорсиз пахта ташийдиган тўртта прицеп ва «УПХ-1,5» маркали кўрак чувиш машинаси бириктилган.

Пахта териш машинасининг иш унуми пайкаллар ва айланиш доиралари қандай тайёрланганлигига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Маълумки, яхши кўмиб ташланмаган ўқ ариқ ва марзалардан ўтиш вақтида пахта териш машинасининг бирон жойи лат еб, кўпинча бекор туриб қолади. Шунинг учун биз айланиш доираларини ва ҳамма ўнқир-чўнқирларни механизмлар билан яхшилаб текислаяпмиз. Машиналар айланадиган жойларда подборшчикнинг пахтасини тўкиш ва қоп-қанорсиз пахта ташийдиган прицепларни ўрнатиш учун жойлар қолдираяпмиз.

(Давоми иккинчи бетда)

ТАНЛАБ ТЕРИШ БОШЛАНДИ

Тошкент областининг бир қатор хўжаликлари далаларида пахта очилди ва танлаб териш бошланди. Бўка, Ўрта Чирчиқ бошқармаларининг меҳнаткашлари областда биринчи бўлиб теримга тушдилар.

Жумладан, Бўкадаги «Октябрь 40 йиллиги» колхозининг ўртоқ Х. Маҳмудова бригадасида терим бошланди. Бригаданинг энг илғор теримчиси, область Советининг депутати Санобар Йўлдошева ўтган йилги мавсумда 15 тонна «оқ олтин» терган эди. У бу йил янада юқори кўрсаткичга эришиш учун ҳаракат қилмоқда.

Шу бошқармадаги Қалинин номли, Свердлов номли колхозларнинг далаларида ҳам пахтани танлаб териш бошланди. Ҳар икки колхоз меҳнаткашлари пахта қизил карвонига тайёргарлик кўрмоқдалар.

Ўрта Чирчиқ бошқармасидаги «Ленин йўли» ва «Коммунизм» колхозларининг бешта бригадасида ҳам терим қизитиб юборилди.

Пахта теримини бошлаб юборган колхозлар, бригадалар сони кундан-кунга кўпайиб бормоқда.

ИККИ ХУШХАБАР

Калинин ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Ленинизм» колхози сабзавоткорлари эртаги картошка сотиш планини ортиғи билан адо этдилар. Улар 70 гектар картошканинг 60 гектаридан 600 ўрнига 610 тонна картошка ҳосили олдилар. Ҳали далада ҳосил мўл. Қолган 10 гектар эртаги картошка ҳам ковлаб олинмоқда. 89 гектар кечки картошка сифатли парвариш қилинаяпти.

Шунингдек бошқармадаги С. Раҳимов номли колхоз шу кунга қадар 2600 ўрнига 2800 тоннадан зиёдроқ силос бостириб, чорва қишловига пухта замин яратмоқда.

ДАСТУРХОНИМИЗ ТЎКИН БЎЛСИН

Азамат сабзавоткор! Сенинг ҳам касбинг миришкор пахтакор, уста чорвадор, лубкор ва соҳибкорлар сингари эътиборли, шарафли касб!

Қўйни-қўнжини тўлдириб келаётган мана шу сахий олтин куз палласида далаларни яёв кезган киши сенинг ҳимматингга, саховатингга, ғайрат-шижоатингга таҳсин ўқийди. Нақадар файзли бу далалар, палаклари яшнаб, уфққача бўй чўзган полиз пайкалларида уюм-уюм қовун-тарвуз. Пичоқ қўйганда тарс этиб ёрилиб, тишлаганда лабларда бол эрийдиган бу қовун-тарвузларни сен — сенинг ҳамкорларинг дўстларга деб — шаҳарлик биродарга деб етиштирган. Ана яшик-яшик помидор, қоп-қоп картошкаю, сабзи-пиёз... далада неки нози-неъмат бор, сенинг ёз бўйи қилган ҳалол меҳнатинг туфайли бунёдга келган.

Ҳа, областимиз илғор сабзавоткор хўжаликларининг юрагида ўти бор деҳқонлари ўз зиммаларига юклатилган масъулиятни чуқур ҳис этмоқдалар. Мажбурият олдингми, уни бажар, шаҳар аҳолисига мўл-кўл сабзавот маҳсулотлари, картошка етказиб берайлик, уларнинг дастурхони янада тўкин бўлсин деган шиор остида ишламоқдалар.

Мажбуриятимиз эса чиндан ҳам юксак ва шарафли. Она-Ватанга 413,3 минг тонна сабзавот, картошка, қовун-тарвуз маҳсулотлари етказиб беришимиз керак. Хўш, мўл-кўлчилик, янада маъмурчиликни таъминлаш йўлида олиб борилаётган ана шу жанговар курашга ким қандай ҳисса қўшаяпти?

Калинин ишлаб чиқариш бошқармасидаги «О к т я б р ь», Охунбобоев номли, Свердлов номли, Карл Маркс номли колхоз аъзолари, «Назарбек» совхози ишчилари, сизларга балли! Сизлар эрта кўкламдан ишни пухта ташкил этдингиз, уруғларни саралaдингиз, парник ва теплица хўжалигида серҳосил кўчатлар етиштирдингиз. Ана шунинг учун ҳам бепоён далаларда эртаги ва ўртаги сабзавот экинлари ҳосили мўл бўлди, картошка, қовун-тарвуз шаҳарлик биродарларга пешма-пеш совға этилмоқда.

Агар областимизнинг ҳамма сабзавоткор хўжаликлари ҳам Калинин ишлаб чиқариш бошқармаси илғор хўжаликлари, миришкор деҳқонлари сингари меҳнат инсонни қадрлайди, деган шиор остида ишлаганларида, ерни тўйдирганларида, кўчатларни меҳр билан парвариш қилганларида, ана шу парвариш даврида агротехника қоидалари ва механизация воситаларидан ихлос билан фойдаланганларида, ҳосилни йиғиштириб олишда исрофгарчиликка йўл қўймаганларида эди, нози-неъмат янада кўп, дастурхонимиз янада бой бўлур эди.

Йўқ, кўпгина хўжаликларда бунинг тамомила акси бўлди. Аввало сабзавот ва картошка экини учун ҳосилли ерлар ажратилмади, ерларга сараланмаган уруғ экилиб, кўчат ўтқазилди-ю, ўсимликни тўйдириш қатор ораларга ишлов бериш эътибордан четда қолди. Ана шунинг натижасида Бекобод, Бўка, Оққўрғон ишлаб чиқариш бошқармаларида эртаги экинлардан ҳам, ўртаги экинлардан ҳам кам ҳосил олинди.

Ҳали олдимизда жуда катта ва масъулиятли вазифалар турибди. Ўртанги экинлар ҳосилини сира нобуд қилмай йиғиштириб олишимиз лозим. Кечки экинлар парваришини ҳар тарафлама кучайтириб, юқори ҳосил етиштиришга эришиш учун янада ғайрат-шижоат билан, номус ва орият билан меҳнат қилиб, зиммага олинган социалистик мажбуриятларнинг тўла ва ошириб бажарилишини таъминлашимиз зарур.

Азамат сабзавоткорлар, ғайрат камарини астойдил белга боғланг, олтин куз келаяпти, қанча сабзавот, қанча картошка, қанча қовун-тарвуз етиштирдигу, эл-юрт олдидаги ваъдани қандай бажардик, деган саволга жавоб берадиган масъулиятли кунлар келаяпти, турнақатор машиналардан қизил карвон ясаб, шаҳар аҳолисини янада мамнун қиладиган дамлар келаяпти. Ана шунинг учун ҳам ҳимматингизни аямай, саховатингизни тўкиб, астойдил меҳнат қилинг!

СОВЕТ—ЮГОСЛАВИЯ МУЗОКАРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

БРИОНИ, 28 август, (ТАСС). 1963 йил 26—27 август кунлари КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев билан Югославия Социалистик Федератив Республикасининг президенти, Югославия Коммунистлар союзининг Бош секретари Иосип Броз Тито ўртасида музокаралар бўлди.

Музокаралар вақтида халқаро аҳвол, ҳар иккала мамлакатнинг бутун дунёда тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлашдаги фаолияти ҳамда бу йўлда қўйилиши мумкин бўлган қадамлар, турли ижтимоий системалардаги давлатлар ўртасида тинч-тотув яшаш сиёсатини ўтказишнинг актуал масалалари, ёппасига ва батамом қуролсизланиш йўлида бундан буён қилинадиган ҳаракатлар, ривожланаётган мамлакатларга ёрдам кўрсатиш ишида Совет — Югославия ҳамкорлиги, мустамлакачиликни батамом тугатиш масалалари ҳамда халқаро вазиятни тўғри изга солиш ва халқлар ўртасида конструктив ҳамкорликни мустаҳкамлашга тааллуқли бошқа масалалар ҳар томонлама муҳокама қилинди.

Н. С. Хрушчев ва И. Броз Тито ўртоқлар халқаро ишчилар ҳаракатининг актуал масалалари, тинчлик, демократия ва социализм учун курашда социалистик ва бошқа прогрессив кучларнинг бирлигини мустаҳкамлаш масалалари устида фикрлашиб олдилар.

Совет — Югославия муносабатларини ҳар томонлама ривожлантиришга алоҳида эътибор берилди.

СССР Министрлар Советининг Раиси билан Югославия Социалистик Федератив Республикасининг президенти ўртасидаги музокараларда халқаро аҳволнинг асосий масалалари ва иккала мамлакат ўртасида ўзаро муносабатлар борасида бу сафар ҳам тўла ҳамжиҳатлик ва иноқлик намоён бўлди.

Музокараларда совет томонидан КПСС Марказий Комитетининг секретари Ю. В. Андропов, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Н. Г. Егорычев, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, КПСС Ленинград саноат область комитетининг биринчи секретари В. С. Толстиков, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, СССРнинг Югославиядаги элчиси А. М. Пузанов ва СССР Ташқи ишлар министрлигининг бўлим мудири С. Т. Аставин қатнашдилар.

Музокараларда Югославия томонидан Югославия Коммунистлар союзининг секретари, Югославия Социалистик Федератив Республикаси Иттифоқ скупшчинасининг раиси Эдвард Кардель, Югославия Коммунистлар союзининг секретари, Югославия Социалистик Федератив Республикасининг вице-президенти Александр Ранкович, Югославия Коммунистлар союзи Марказий Комитети ижроия комитетининг аъзоси Велько Влахович, Югославия Социалистик Федератив Республикасининг ташқи ишлар давлат секретари Коча Попович, Югославия Социалистик Федератив Республикаси Иттифоқ ижроия вечеси раисининг ўринбосари Борис Крайгер, Югославия Меҳнаткаш халқи социалистик союзи Иттифоқ комитетининг халқаро алоқалар комиссияси раиси Добривое Видич, Югославия Социалистик Федератив Республикасининг СССРдаги элчиси Цвиетин Миятович ва Югославия Социалистик Федератив Республикаси президентининг бош секретари Богдан Црнобрня қатнашдилар.

МАШИНА ШТУРВАЛИНИ МАҲКАМ ТУТ, ПАХТАКОР!

(Боши биринчи бетда).

Ўтган йиллардаги сингари машинада пахта теришни қуйидаги тартиб асосида олиб борамиз. Биринчи теримни ҳар тупдаги кўсакларнинг камида 55 процента очилганда, иккинчи теримни биринчи терим бошлангандан кейин 15 кун ўтказиб бошлаймиз. Қолган-қутган ҳосилни СКО-4 маркали кўрак терувчи машинада йиғиштириб олмоқчимиз ва ҳаво очиқ бўлиб турса далани бир қур тозалаб олмоқчимиз.

ХВС-1,2 пахта териш машинасининг иш органлари тўғри созланса ва ундан усталик билан фойдаланилса, бу машина икки терим мобайнида пахтанинг камида 82—85 процентини асосий бункерга ва қарийб 5 процентини подборщик-бункерга териб олади. Машиналар ишини планлаштириш вақтида биз ўтган йиллардаги сингари теримни поток усулида ташкил этамиз. Пахтанинг бирон грамми ҳам ерга туширилмасдан, ҳаммаси қоп-қанорсиз тележкаларга юкланади.

Пахта териш машинасининг иш сифати ва ерга тўкиладиган пахта миқдори механик-ҳайдовчининг малакасига тўла равишда боғлиқдир. Агарда механик-ҳайдовчи машинани эгатга нотўғри солиб юборса, ёнидаги эгатларга парво қилмаса, тўсиқлар муқаррар суратда пахтани ерга тўкиб, ғўзаларни ғилдираклар эзиб юборади. Механик-ҳайдовчи аппаратнинг эгат устида қанчалик баланд турганига ҳам алоҳида эътибор бериши керак.

Эгатнинг режасини тўғри олмаслик натижасида ғўзанинг паст ёқларидаги талайгина пахта машина бункерларига тушмай қолаберади. Пахта териш машинасини эгат ичига солишдан аввал уни яхшилаб созлаб, терим аппаратининг тешиклари, шпиндель билан съёмник ўртасидаги тешикларнинг қандай ўрнатилганига, вентилятор тасмаларининг қандай тортилганига, машина тўсиқларининг ҳолатига алоҳида эътибор бериш керак.

Мен кенгаш қатнашчиларининг эътиборини шунга қаратиб ўтмоқчиманки, кўпгина колхоз ва совхозларда хотин-қиз механик-ҳайдовчиларнинг ишлаши учун нормал шароит яратиб берилмаган. Мен улардан кўплаб хат олаяпман, улар бу хатларида айрим хўжаликларнинг раҳбарлари хотин-қизларнинг қўлига техникани ишониб топшириб қўйишдан қўрқаяптилар, кўпларимиз рўзғордан бўшаб, ишлай олмаяпмиз, деб шикоят қиладилар. Ҳозиргача биз хотин-қизлардан кўплаб механизатор етиштирган бўлсак ҳам уларнинг ҳаммасини машиналарда ишлаяпти, деб бўлмайди. Меҳнаткаш хотин-қизларга бундай муносабатда бўлишга барҳам бериш керак.

Ўртоқлар! Бу йил биз ҳар гектар ердан пландаги 25 центнер ўрнига 30 центнер пахта бериш, бутун майдондаги ҳосилни фақат машиналар билан териб олиш ҳақида ўз зиммамизга юксак мажбурият олганмиз. Бу мажбуриятимизни албатта бажарамиз! Ҳосилдорлик юзасидан олган мажбуриятларимизни бажаришимизга ва бригада етиштирган бутун пахтанинг камида 85 процентини машиналарда териб олишимизга имонимиз комил.

Мен ҳамма механизаторларни ҳар бир пахта териш машинасини ўз вақтида ва юқори сифатли шайлаб қўйишга, далаларни ўтлардан тозалашга, ўқ ариқларни ўз вақтида кўмиб, текислашга ва айланиш доңраларини тайёрлаб қўйишга чақираман. Шундай қилсак республикамизда машинада пахта териш юзасидан олган мажбуриятларимизни шараф билан бажариш имкониятига эга бўламиз.

ВАЛЕНТИН ТЮПКО: ҳар бир машина сифатли ва ғоят унумли ишласин

Республикамизда яхши бир традиция вужудга келди. Терим арафасида механизаторлар тўпланиб, иш тажрибаларини ўртоқлашадилар, олдимизда турган вазифаларни муҳокама қиладилар, бу вазифаларни қандай қилиб яхшироқ адо этиш кераклигини биргаликда ҳал қиладилар.

Механизаторлар оиласи йилдан йилга ўсиб бораяпти. Бу оиланинг қаторига тобора янги ва янги ватанпарварлар — йигит ва қизлар, пахта далаларининг азамат меҳнаткашлари келиб қўшилаяпти. Машиналар пахта етиштириш технологиясидан мустаҳкам ўрин олиб, ҳозирги кунда колхоз ва совхозларимиз қиёфасининг доимий кўрки бўлиб қолди.

Бу эса бизни қувонтирмоқда. Биз, пахтакорлар бунда қишлоқ меҳнаткашларининг эҳтиёжлари ҳақида Коммунистик партия ва Совет ҳукумати, шахсан Никита Сергеевич Хрушчев кун сайин қилаётган ғамхўрлик ифодасини кўриб турибмиз ва бизга яхши, ақлли машиналарни яратиб берган конструкторларимиз ҳамда ишчиларимизга ўзимизнинг самимий миннатдорчилигимизни изҳор этамиз.

Бизнинг вазифамиз — ана шу машиналардан рационалроқ, ниҳоятда унумли фойдаланиб, Ватанга арзон, биринчи сорт пахтани кўпроқ етказиб беришдир.

Республика колхоз ва совхозлари партиямизнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ҳақидаги қарорларини амалга ошира бориб, комплекс механизацияни ва пахта етиштиришдаги прогрессив методларни кенг жорий қилмоқдалар, ҳосилдорликни ошириш ва пахта таннархини камайтиришга эришмоқдалар.

Ўрта Осиё машина синаш станцияси пахта етиштиришни ва ҳосил теримини комплекс механизациялаш масалалари билан 1952 йилдан буён шуғулланиб келаяпти. Ана шу давр ичида ҳамма ишларда механизмларни ишлатиш соҳасида етарли тажриба орттирилди. Машиналардан кенг фойдаланиш маҳсулот бирлигига меҳнат сарфларини анча камайтириш, меҳнат унумдорлигини ва пахта ҳосилдорлигини ошириш имкониятини берди, бу эса оқибат натижада етиштирилаётган маҳсулот таннархининг анча камайтирилишига сабаб бўлди. Бизнинг бригадамизда 1961 йилда бир центнер пахта етиштиришга 7,5 одам-соат миқдорида меҳнат сарфланиб, гектар бошига 38,8 центнер ҳосил олинди, бир центнер пахтанинг таннархи бевосита харажатлар бўйича 6 сўм 81 тийин бўлди.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев 1961 йилда Ўзбекистонга келиб кетгач, Ўзбекистон Марказий Комитетининг қарорига мувофиқ кейинги икки йил мобайнида станцияда илғор тажриба мактаби ишлаб турди. Бу мактабнинг тингловчилари Ўзбекистондаги, шунингдек бошқа қардош республикалардаги колхоз ва совхозларнинг илғор механизаторлари ҳамда трактор-далачилик бригадаларининг бошлиқлари эди. Улар бизнинг тажрибамизни атрофлича ўрганиб, шу асосда республиканинг кўпгина хўжаликларида хўжалик ҳисобида ишлайдиган худди ана шундай комплекс механизация бригадалари ва звенолари ташкил этдилар.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети ва Тошкент қишлоқ область партия комитетининг қарорига мувофиқ Ўрта Осиё машина синаш станцияси 1963 йилда 2-«Оққўрғон» совхозида саккизта комплекс механизация звеноси тузди. Ўрта Осиё машина синаш станциясининг янги технологияни ва прогрессив тажрибани жорий қилиш лабораторияси бу звеноларнинг амалий ишига раҳбарлик қилди.

Ҳар қайси звенода биттадан тракторчи ва бештадан оддий ишчи бор. Ҳар қайси звенога ўрта ҳисобда 40 гектарли ер участкаси бириктиб қўйилган. Ҳамма звеноларнинг жами ер майдони 322 гектардир. Шуни айтиш керакки, звеноларга берилган участкаларнинг аксари қисми жуда сер ўт бўлиб, кам ҳосил олиб келинган ерлардир.

«Оққўрғон» совхозининг раҳбарлари Ўрта Осиё машина синаш станцияси ҳамда Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш министрлиги ходимлари билан биргаликда звеноларнинг аъзолари меҳнатига ҳақ тўлашнинг шундай тартибини қабул қилдиларки, етиштирилган маҳсулотнинг миқдори ва сифатига қараб ҳақ тўлаш принципи ана шу тартибга асос қилиб олинди. Аванс тариқасида йил давомида звено бошлиғига ой сайин 100 сўмдан, звено аъзоларига 80 сўмдан пул бериб борилади. Йил охирида етиштирилган маҳсулотга қараб, звено аъзолари билан узил-кесил ҳисоб-китоб қилинади. Бунда бутун маҳсулот қимматининг ҳар 100 сўми ҳисобидан звеноларнинг йиллик иш ҳақи фондига 33 сўм 10 тийиндан пул ажратилади, пландан ташқари берилган маҳсулот қимматининг ҳар 100 сўми ҳисобидан эса қўшимча равишда 20 сўм мукофот тўланади.

Звеноларнинг иши анализ қилинганда шу нарса кўриндики, бу йилги иш шароити оғир бўлганига қарамай, улар экиш арафасидаги даврда ва экиш даврида иш ҳақи фондидан 4040 сўмни тежаб қолишган. Вегетация даврида ҳам иш ҳақи фондини тежашга муваффақ бўлишган.

Ҳосил терими — пахтачиликда асосий ишлардан бири. Одатда меҳнат сарфлари ва моддий харажатларнинг каттагина қисми пахта теримига тўғри келади. Пахта териш машиналарини ишлатиш йўли билангина теримга кетадиган меҳнат сарфлари ва моддий харажатларни камайтириш мумкин.

Машина теримига кўсаклари барвақт очилган энг сер ҳосилли далаларни ажратиш лозим. Бу нарса пахта териш техникасидан самаралироқ фойдаланиш имконини беради. Аммо кўпгина хўжаликларнинг раҳбарлари бунга эътиборсизлик билан қараб, машина теримига кам ҳосилли далаларни ажратиб қўймоқдалар.

Дефолиация — ғўза баргларини терим олдидан тўктириш, пайкалларни машинада пахта теришга тайёрлашда алоҳида ўрин тутади. Барвақтлироқ ўтказилган дефолиация ҳамиша ижобий самаралар беришини бизнинг кўп йиллик иш тажрибамиз кўрсатиб турибди. Биз бир неча йиллардан бери дефолиациянинг ҳар хил турларини синаб кўрдик. Биздаги мавжуд препаратлар вужудга келган конкрет вазиятга мослаштириб, моҳирлик билан ишлатилган тақдирда яхши натижалар бераяпти.

Шудринг ёғадиган жойларда кальций цианамидини чанглаш усулини қўлланиш керак. Бу препарат енгил таъсир ўтказиб, баргларнинг яхши тўкилишини таъминлайди. Кечроқ муддатларда далани қайтадан дорилаш учун магний хлоратини ишлатиш лозим. Шудринг тушмайдиган районларда биринчи галда кальций хлорид—хлорати ёки «фолекс» дан фойдаланиш керак.

Баргни тўктириш сифати авиациянинг ишига кўп жиҳатдан боғлиқ. Учувчилар ситқидил ишлаган жойларда барглар ҳам яхши тўкилади.

Бизнинг фикримизча, 1 сентябрь билан 15 сентябрь ўртасидаги давр дефолиация учун энг яхши муддатдир. Шу вақтга келиб ғўза етарлик миқдорда кўсак тўплайди, ана шу кўсаклар билан мўл ҳосил таъминланиши мумкин. Дефолиацияни фақат самолётлар билан ўтказмасдан, бу ишни қисқароқ муддат ичида тугаллаш учун имкони бўлган барча воситаларни ҳам ишга солиб юбориш керак. Шуни айтиб қўйиш зарурки, дефолиацияни ғўзаларнинг об-тобига қараб табақалаштириб ўтказиш лозим.

Механизатор кадрлар тайёрлаш ҳосилни машинада теришда алоҳида аҳамиятга эга. Пахта теримининг сифати механизаторлар машинани қанчалик ўзлаштириб олганликларига, уни ишга қай тахлитда ҳозирлаганликларига боғлиқ.

Бутун ишимизда биз шундай бир асосий қоидага риоя қилмоқдамиз, у ҳам бўлса — сифатга ҳаммадан кўп эътибор бериш керак.

Шуни айтиш керакки, пахта териш машиналарининг баъзи бир ишёқмас механиклари терилган майдоннинг миқдорини, терилган тонналарнинг миқдорини кўпайтиришга берилиб, ўз машиналари кетидан тўкилган пахта оппоқ гиламдек бўлиб қолаётганига эътибор қилмайдилар. Улар баъзан гектар бошига 5—7 центнерга етаётган бу нобудгарчилик оддий ишчиларнинг елкасига тушиб, ишлаб чиқаришни анча қимматлаштириб юбораётганини мутлақо ўйламайдилар.

Машина теримининг муваффақияти пахтани пешма-пеш топшириш қай тахлитда йўлга қўйилишига ҳам кўп жиҳатдан боғлиқ. Пахта териш машиналарининг асосий қисми ҳозир терган пахтасини бункердан тракторларга тиркалувчи ПТС-3-766 М самосвалларга тўкиш имкониятига эга. Лекин бутун иллат шундаки, кўпгина тайёрлов пунктлари колхоз ва совхозлардан пахтани қабул қилишни дуруст уюштирмаяптилар. Баъзан пахтани қабул қилиш дуруст уюштирилмаганлиги ва тайёрлов пунктларидаги техника нуқсонлари сабабли прицепларни бир пунктдан иккинчисига, учинчисига ҳайдашга тўғри келаяпти, буларнинг ҳаммаси эса кўп вақтни олиб, пахта териш машиналарининг ишига халақит бериб қўяяпти.

Баъзи бир механик-ҳайдовчилар асосан терилган гектарлар ва тонналар миқдорига эътибор беришаётганини боя айтиб ўтдим. Бунинг ҳаммаси меҳнатга ҳақ тўлаш тартиби билан чамбарчас боғланган. Меҳнатга ҳақ тўлаш тартиби сифат кўрсаткичларини асло акс эттираётгани йўқ. Механик-ҳайдовчиларнинг меҳнатига ҳақ тўлашни унинг қанча иш бажарганига эмас, балки шу ишни қандай бажарганига ҳам ҳозирдаёқ боғлиқ қилиб қўйиш керак. Бусиз биз пахта теришни техникасининг юқори сифатли ишлашига ҳеч қачон эриша олмаймиз.

Кўп йиллик тажрибамизга асосланиб, биз машинада пахта теришнинг қуйидаги тартибини қабул қилдик: кўсакларнинг 55—60 процента очилгандан кейин биринчи теримга, биринчи теримдан сўнг 10—12 кун ўтказиб туриб иккинчи теримга тушамиз, шундан кейин ҳосилнинг қолган-қутган қисмини кўрак териш машиналарида оламиз ва, ниҳоят, далаларни тозалаймиз. Бундай тартиб машиналардан самаралироқ фойдаланиш имкониятини беради, пахтанинг сортини, бинобарин эса, пахта толасининг сифатини ҳам оширади.

Ўртоқлар! Бизда ажойиб механизатор кадрлар ўсиб етишди, қулинг ўргулсин машинларимиз ҳам бор. Ўзимизга яраша тажрибалар ҳам орттирдик. Пахтакорларнинг фидокорона меҳнати туфайли бу йил пахтадан мўл ҳосил етиштирилди. Ҳозир асосий вазифа —ана шу ҳосилни ўз вақтида йиғиштириб олишдир.

* * *

Сўнгра Тошкент қишлоқ область партия комитетининг иккинчи секретари П. В. Костриков, Сирдарё область ижроия комитетининг раиси Е. Тасанбоев, Фарғона қишлоқ область партия комитетининг биринчи секретари Г. А. Габриельянц, Самарқанд қишлоқ область партия комитетининг биринчи секретари О. Маҳмудов, Бухоро область партия комитетининг биринчи секретари Н. М. Матчонов, Сурхондарё область партия комитетининг биринчи секретари Ф. Ш. Шамсиддинов, Хоразм область партия комитетининг биринчи секретари Б. Раҳимов, Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари К. Камолов областларнинг ҳосилни машиналар билан териб олишга тайёрлиги ҳақида ахборот бердилар.

Докладларни муҳокама қилишда бошқармалар, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари, механик-ҳайдовчилар, бригадирлар ва бошқалар қатнашди.

Кенгашда КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов нутқ сўзлади.

Республика механизаторлари кенгашининг қатнашчилари Ўзбекистоннинг барча механизаторларига, бригадалар, колхоз ва совхозларнинг раҳбарларига, қишлоқ хўжалик мутахассисларига, барча пахтакорларига қарата Мурожаат қабул қилиб, бу Мурожаатда уларни пахта йиғим-терим кампаниясига ва айниқса машина теримига тайёргарликни жуда қисқа муддатларда тугаллашга, машина теримини қисқа муддатларда ва юқори сифатли ўтказишга, машиналар билан камида 675 минг тонна пахта теришга, қоп-қанорсиз 2 миллион 350 минг тонна пахтани ташиб беришга чақирдилар. (ЎзТАГ).

ЎРТА ОСИЁ ҲАЛИ БИЛМАГАН СУРЪАТЛАР

КПСС Марказий Комитети Ўрта Осиё Бюроси раисининг ўринбосари В. К. АКУЛИНЦЕВ билан суҳбат

Ягона Ўрта Осиё иқтисодий районига кирган Совет Шарқи республикаларининг халқ хўжалиги ниҳоятда тез суръатлар билан ривожланмоқда. Етти йилликнинг ғолибона одимига якун ясовчи яқин икки йил ичида бу суръатлар бундан ҳам кўра жадаллашиб кетади.

КПСС Марказий Комитети Ўрта Осиё Бюроси раисининг ўринбосари В. К. Акулинцев ТАСС мухбири Г. Липшицнинг илтимосига биноан, иқтисодий районда саноат ва қурилишнинг юксалиш миқёсларига тааллуқли бир қанча саволларга жавоб берди.

Белгиланаётган планларнинг қандай хусусиятлари бор?

Биринчи ва асосий хусусияти шундан иборатки, бу планларни тузиш билан ёлғиз планлаштирувчи ходимларгина шуғуллангани йўқ. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг хатига ҳамда КПСС Марказий Комитети июнь Пленумида Никита Сергеевич Хрушчев берган кўрсатмаларга мувофиқ, партия ва совет органлари планлаштириш масалалари билан яқиндан шуғулландилар, кенг меҳнаткашлар оммаси, касаба союз ва комсомол активи план лойиҳаларини ишлаб чиқишда актив қатнашдилар. Ишчиларнинг йиғилишларида план лойиҳаларига корхоналар, айрим саноат тармоқлари резервларини тўлароқ аниқлаш имконини берувчи кўпгина қимматли тузатишлар киритилди. Планларни тузиш соҳасидаги бу муҳим ишга республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари бошчилик қилдилар.

Ҳозирги вақтда Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши ва Госсредазстрой республикалар Министрлар Советлари билан биргаликда саноат ва қурилишга доир планларнинг лойиҳаларини тузиб бўлдилар. КПСС Марказий Комитетининг Ўрта Осиё Бюроси бу лойиҳаларни қараб чиқиб маъқуллади. Ана шу лойиҳаларда партия XXII съездининг мамлакатимизда коммунизм қурилиши моддий-техника базасини яратиш тўғрисидаги директиваларини муваффақиятли амалга ошириш йўлида Ўрта Осиё республикаларининг ҳамкорлигини янада кенгайтириш кўзда тутилади.

Шу факт диққатга сазоворки, Ўрта Осиё иқтисодий районн тарихида бундай планлар биринчи марта тузилмоқда. Тўрт республика ўз экономикасини ва умуман бутун район экономикасини юксалтиришнинг пухта ўйланган программасини биринчи марта биргаликда белгилаб олди. Амалга оширилган ишнинг самарали натижалари шундан яққол далолат бериб турибдики, бундай бирлашган планларни ишлаб чиқиш ўзларининг ишлаб чиқарувчи кучларини ривожлантиришда республикаларнинг ташаббускорлигини янада авж олдириш учун жуда қулай шарт-шароитлар вужудга келтирмоқда, жойлардаги ўртоқларга хўжалик ва маданий қурилишнинг истиқболли масалаларини тағин ҳам кенгроқ кўламда, дадилроқ ҳал қилишга кўмаклашмоқда.

План топшириқларини белгилаш вақтида ягона иқтисодий район доирасида Ўрта Осиё республикалари амалга ошириб келган қардошларча ҳамкорлик соҳасидаги дастлабки тажриба ҳисобга олинди, бу тажриба халқ хўжалигига раҳбарликнинг КПСС Марказий Комитети ноябрь Пленуми бунёдга келтирган янги формалари бениҳоя ҳаётий эканлигини яққол тасдиқлаб турибди. Шу йилнинг етти ойи ичида умуман Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши ва айрим-айрим олганда ҳар қайси республиканинг саноати ишлаб чиқаришни юксалтириш соҳасида белгиланган топшириқларни анча ошириб бажардилар. Комил ишонч билан айтиш мумкинки, ягона иқтисодий район тузилиши натижасида пайдо бўлган янги имкониятлардан моҳирлик билан фойдаланиб, Ўрта Осиё республикалари суръатни янада тезлатиб юборадилар ҳамда етти йилликнинг сўнгги икки йилидаги оширилган топшириқларни шараф билан адо этадилар.

Бу топшириқларнинг кўлами эса ниҳоятда катта. Икки йил ичида Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши бўйича саноат маҳсулоти ишлаб чиқаришни қарийб 25 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда. Бу — ғоят салмоқли ўсиш бўлади. Шу ўсишнинг ўзи Тожикистон республикаси бу йил ишлаб чиқараётган товар маҳсулотнинг тахминан икки баравар ҳажмига тенг келади. Дастлабки мўлжалларга кўра, икки йил мобайнида саноат ишлаб чиқариши миқёслари Ўзбекистонда 24,7, Қирғизистонда 24,9, Тожикистонда 25,6 ва Туркманистонда қарийб 25 процент кўпаяди. Қурилиш ишлари ҳажмини 1963 йилда бажарилиши кутилаётганига нисбатан 1964 йилда 12,7 процент кўпайтириш, 1965 йилда эса, 1964 йил даражасига нисбатан 11,9 процент ошириш кўзда тутилмоқда.

Иқтисодий район саноатининг структурасида сифат ўзгаришлари бўладими?

Ҳа, саноатнинг айрим тармоқлари ўртасидаги нисбатлар ўзгаради. Ана шу икки йил ичида энг прогрессив тармоқ бўлган химияга ҳаммадан кўра кўпроқ эътибор берилади. Никита Сергеевич Хрушчев КПСС Марказий Комитетининг июнь Пленумида сўзлаган нутқида химиянинг алоҳида аҳамиятга эга эканлиги ҳақида яхши гапирди. Айниқса Ўрта Осиёда улкан химия олдида жуда кенг майдонлар очилди, чунки сўнгги йилларда Ўрта Осиёда табиий газнинг жуда бой запаслари топилди, бу ерда ғоят кўп гидроэнергетика ресурслари бор. Ҳозир химия саноатининг маҳсулоти йилига 14,2 процент кўпаяётган бўлса, келгуси йилда 16 процентдан зиёд кўпаяди, 1965 йилда эса, химия маҳсулотининг йиллик ўсиши камида 28,4 процент бўлади. Икки йил ичида химия маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми жами бир ярим баравардан зиёд ортади.

Икки йил мобайнида иқтисодий районда химия саноатининг янги гигантлари бунёдга келади, ишлаб турган корхоналарда қувватлар оширилади. Фарғона азот ўғитлари заводи ва Навоий химия комбинати неча юз минг тонналаб минерал ўғитлар беради. Реконструкция қилинган Чирчиқ электрохимия комбинати колхоз ва совхозларга карбамид деган юқори сифатли ўғит етказиб беради, Чоржўй суперфосфат заводи аммонийлаштирилган самарали ўғитлар ишлаб чиқаришни кескин кўпайтиради. 1964 йилдан бошлаб иқтисодий район корхоналари машинада териш учун ажратилган далаларда ғўза баргини терим олдидан тўктирадиган дефолиантлар ишлаб чиқаришга киришади.

Ўрта Осиёнинг улкан химияси иқтисодий район дала меҳнаткашларининг деҳқончиликни бутун чоралар билан интенсификация қилиш учун курашида уларга жиддий суянчиқ бўлади. Шуни айтиш кифояки, ана шу икки йил мобайнида умуман Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгашида минерал ўғитлар ишлаб чиқариш бир ярим баравардан зиёд кўпайиб салобатли рақамни — 2 миллион 369 минг тоннани ташкил этади. Пахта ҳосилдорлигини энг кўп ошириш ҳамда суғориладиган ерларда дон етиштиришни анча кўпайтиришдек иқтисодий район учун жуда муҳим проблемаларни ҳал қилишга ишчилар синфи ана шундай салмоқли ҳисса қўшади! Келгусида химия саноати синтетик материаллар ишлаб чиқаришни йўлга қўяди, ғоят хилма-хил пластмассалар ишлаб чиқара бошлайди.

Бинокорлар «Улкан химияга кенг йўл» деган шиор остида ишлайдилар. Халқ хўжалигининг бу жуда муҳим тармоғига сарфланадиган капитал маблағлар 1964 йилда 1963 йилдагига нисбатан 42 процент, шундан кейинги йилда эса 58 процент ортади.

Иқтисодий район саноатида юз берадиган сифат ўзгаришлари натижасида рангли металлургиянинг ривожланиш суръатлари жадаллашиб кетади. Район меҳнаткашлари биринчи марта мамлакатга қора ва тозаланган мис берадилар.

Нефть-газ саноатида маҳсулот ишлаб чиқариш 61,8 процент кўпайтирилади. Табиий газ чиқариш уч ярим миллиард кубометрдан 1965 йилда 17,7 миллиард кубометрга етказилади ёки беш баравардан зиёд оширилади. Радиоэлектротехника саноатида маҳсулот ишлаб чиқаришни 38,6 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда. Чала ўтказгичли приборлар, кабель маҳсулотлари, электр двигателлари ишлаб чиқариш миқёслари кескин кенгайтирилади. Машинасозликда маҳсулот ишлаб чиқариш 35 процент ошади.

Буларнинг ҳаммаси иқтисодий район саноат ишлаб чиқаришининг умумий ҳажмида оғир индустриянинг салмоғини 1962 йилдаги 35,6 процент ўрнига 1965 йилда 42,3 процентга етказиш имконини беради.

Сўнгги йилларда Ўрта Осиё республикаларида йирик машинасозлик саноати барпо қилинди. Бу тармоқда қандай янгиликлар бўлади?

Саноатнинг бу тармоғида маҳсулот 35 процент кўпайтирилишини айтиб ўтдим. Бу гапга шуни илова қилишим мумкинки, машинасозлар иқтисодий район саноат ходимларининг сафларидаги етакчи мавқеларини бундан буён ҳам сақлаб қоладилар. Аввалгидек улар экономиканинг ҳамма тармоқлари учун, аввало Ўрта Осиё республикаларининг гуркираб ривожланаётган қишлоқ хўжалиги ва унинг етакчи тармоғи пахтачилик учун янги техника яратиб берувчилар бўлишдек фахрий ролни ўйнайдилар.

Шуниси муҳимки, қишлоқ хўжалик машиналари ишлаб чиқариш ҳажми ёппасига кўпайтирилаётганлиги билан бир қаторда машиналарнинг кўпчилик хиллари бўйича янги, мукаммалроқ конструкцияларга ўтиш лойиҳалаштирилмоқда.

1964 йилда «Ташсельмаш» заводи колхоз ва совхозларга 7500 та осма пахта териш машинаси етказиб беради, бу машиналар ўзининг агротехника сифатлари жиҳатидан ҳозирги «ХВС-1,2» агрегатларидан устун туради. Шундан кейинги йилда 8500 дона осма машина тайёрлаб чиқарилади. Планлаштирилаётган даврнинг охирига бориб заводда йилига ўн мингта пахта териш машинасини ишлаб чиқаришни таъминловчи қувватлар ҳозирланади. Заводларнинг конвейерларидан пахтаташийдиган кучли автомобиллар, ғўзапояни юлиш ва майдалаб қирқишда ғоят унумли ишлайдиган агрегатлар ва бошқа янги машиналар чиқариладиган бўлади.

Машинасозлик саноатининг ҳамма тармоқларида қувватлар кўпайтирилади, жумладан, пахтани қайта ишлайдиган ускуналар тайёрлашда қувватлар 2,7 баравар, тўқимачилик машиналари ишлаб чиқаришда 25 процент оширилади. Химия ускуналари ишлаб чиқариш анча кўпаяди. Қирғизистон пойтахтида автомобиль йиғувчи завод ташкил этиш мўлжаллаб қўйилди.

Халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни кўпайтириш перспективалари қандай?

Бу савол жуда ўринли бўлди, чунки планларни тузиш вақтида халқ истеъмоли товарларига жуда катта эътибор берилди. Партиянинг «Ҳамма нарса инсон учун, инсоннинг бахт-саодати учун» деган шиори план рақамларида ўзининг конкрет ифодасини топди.

Енгил ва озиқ-овқат саноатида ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш суръатларини етти йилликнинг бундан аввалги йилларидагига нисбатан икки баравар кўпайтириш кўзда тутилмоқда. Бу — жуда реал вазифадир. Иқтисодий район составига кирган республикалар етарли даражада ривожланган саноатга, зарур моддий техника ресурсларига эга бўлганликлари учун аҳолининг кенг истеъмол товарларига ўсиб бораётган талабларини тўлароқ қондиришда ўзларининг мўл-кўл табиий бойликларидан фойдаланиш соҳасида ҳозир янгидан бемалол катта одим ташлай оладилар.

Енгил ва озиқ-овқат индустриясининг айрим тармоқларини ривожлантириш планларида акс эттирилган кўрсаткичлар меҳнаткашларни қувонтириши шак-шубҳасиздир. Трикотаж ва шойи саноатида маҳсулот 21,9 процент, мебель ва ёғочсозлик саноатида 29 процент, тикувчилик ва пойафзал саноатида 9 процент кўпайтирилиши керак. Икки йил ичида ип газламалар тўқиш 323,9 миллион метрдан 343,4 миллион метрга, жун газламалар бир миллион 430 минг метрдан қарийб уч миллион 970 минг метрга, яъни қарийб уч баравар, шойи газламалар 67 миллион 100 минг метрдан 82,7 миллион метрга, гиламлар ва гилам буюмлар икки миллион 152 минг квадрат метрдан икки миллион 555 минг квадрат метрга кўпайтирилади.

Планлаштирилаётган даврда иқтисодий районнинг енгил саноати ўз қувватларини кенгайтиради. Душанба тўқимачилик комбинати, Ленинобод шойи комбинати, Ашхобод тўқимачилик фабрикаси сингари йирик корхоналар қуриб битказилади. Ўш ип газлама комбинатини ва бошқа корхоналарни қуриш давом эттирилади.

Сифати яхшиланган тикув буюмлари, модель пойафзал, хилма-хил галантерея буюмлари ишлаб чиқариш анча кўпайтирилади.

Иқтисодий район меҳнаткашлари совет кишисининг дастурхонига қўшимча равишда кўплаб озиқ-овқат товарлари етказиб берадилар. Озиқ-овқат саноатининг ҳамма тармоқларида маҳсулот ишлаб чиқариш 16,8 процент, шу жумладан Халқ хўжалиги кенгаши озиқ-овқат саноати бошқармаси корхоналарида 18,6 процент, ёғ-мой саноатида 18,9 процент, гўшт-сут саноатида 11,8 процент, балиқ саноатида 10 процент кўпаяди.

Маданий-маиший товарлар ишлаб чиқаришни анча—тахминан 36 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда. Душанбада рўзғор холодильниклари ишлаб чиқарадиган йирик завод ишлай бошлайди. Газ плиталари ишлаб чиқариш қарийб икки баравар кўпайтирилади, кир ювиш машиналари ишлаб чиқариш эса 150 минг донага етказилади.

Бинокорлар қандай ишларни бажарадилар?

Ана шу икки йил ичида амалга ошириладиган қурилиш миқёслари ҳақидаги рақамлар айтиб ўтилди. Бу ишларнинг миқёси умуман иқтисодий район бўйича ҳам, ҳар бир республика бўйича ҳам жуда каттадир. Шуни айтиб ўтиш диққатга сазоворки, бинокорлар саноатнинг асосий фондларини, яъни унинг ишлаб чиқариш қувватларини фойдаланишга топшириш ҳажмини 1965 йилгача икки баравардан зиёд кўпайтирмоқлари керак. Ўтган йиллардан фарқли ўлароқ маблағлар кўпинча яхши тахт қилинмаган жуда кўп объектларга сочиб юборилмайди, балки лойиҳа-смета ҳужжатлари ва моддий-техника ресурслари билан тўлиқ таъминланган, тезда ишга тушириладиган қурилишларга тўплаб берилади. Шу муносабат билан битказилмаган қурилиш ҳажмини 22 процент қисқартириш кўзда тутилмоқда. Бошқача қилиб айтганда, ҳар қайси қурилишда ишлар графиги кескин жадаллаштирилади. Бундан буён мана буниси зарбдор қурилиш, мана буниси эса оддий қурилиш деб ажратиб юришга ўрин қолмайди. Планга киритилган ҳар бир объект зарбдор қурилиш бўлиб қолади, унинг ҳар қайсисидаги ишлар сира ҳам тўхтов билмасдан энг юксак суръатлар билан олиб борилмоғи керак.

Капитал қурилиш соҳасидаги асосий кучлар ва маблағлар саноатнинг энг прогрессив тармоқларини ривожлантиришга, биринчи галда улкан химияни барпо қилишга сафарбар этилади, деб юқорида айтиб ўтилди. Партия ва совет ташкилотлари, бутун жамоатчилик ана шу энг муҳим соҳаларни муттасил контроль остига олишлари керак, бинокорларнинг ишига биринчи галда худди ана шу объектларга қараб баҳо берилади.

Уй-жой қурилишини жадаллаштириш ҳам ғоят муҳим вазифадир. Меҳнаткашларга шинам квартираларни кўпроқ қуриб бериш, давлатимиз шу мақсадлар учун ажратиб бераётган катта-катта маблағлардан тўлароқ фойдаланиш қурилиш коллективларининг биринчи даражали вазифаси ҳисобланади.

Қурилиш ишларида бутун мамлакатимизда чинакам революция амалга оширилмоқда. Кам унумли қўл меҳнатининг кескин ситиб чиқарилаётгани, биноларни қуриш ва пардозлашдаги ҳамма ишлар кенг индустрлаштирилаётгани бу революциянинг фарқли хусусиятларидир. Қурилишдаги техника тараққиётини кўп жиҳатдан қурилиш индустриал базасининг даражаси ва унинг ана шундай база билан қуролланиши белгилаб беради. Иқтисодий районда йиғма темир-бетон ишлаб чиқариш 1963 йилда кутилаётган даражага нисбатан 1964 йилда 25,7 процент, 1965 йилда эса, 1964 йилдагига нисбатан 22,5 процент кўпайиши керак, бу эса, муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Ўрта Осиёдаги ҳамма республикаларда йирик панеллардан уй қуришни анча кўпайтириш мўлжалланмоқда. Умуман Госсредазстрой 1964 йилда йирик панелли уйларда 520 минг квадрат метр уй-жой майдонини фойдаланишга топширишни планлаштирмоқда, бу эса, 1963 йилдагидан 66,6 процент кўпдир. 1965 йилда йирик панелли уйларда 660 минг квадрат метр уй-жой саҳнини фойдаланишга топшириш мўлжалланади, натижада йирик панелли уйлар қуриш яна 27 процент кенгаяди. Маданий-маиший объектлар қуришда йиғма конструкциялардан кенг фойдаланиш кўзда тутилмоқда.

1964 йилда йирик панеллардан уй қуриш ҳажми Туркманистонда уч ярим баравар, Тожикистонда икки баравар, Қирғизистонда 75 процент ошади. Ана шу республикалар пландаги топшириқларни бажариб уй-жой қурилишидаги ишларни кенг кўламда индустрлаштираётган Ўзбекистон даражасига яқинлашиб қоладилар.

Қурилишда техника тараққиётининг планлаштирилаётган миқёслари ҳақида равшан тасаввурга эга бўлмоқ учун яна бир неча рақамни айтиб ўтиш керак. Уй-жой қурилишининг умумий ҳажмида йирик панеллардан батамом йиғиб уй қуриш салмоғини 1964 йилда 40,1 процентга ва 1965 йилда 52,2 процентга етказиш планлаштирилмоқда, ваҳоланки, 1963 йилда бу рақамнинг 26,3 процент бўлиши кўзда тутилмоқда.

Бинолар қуришнинг мукаммал усуллари ва методларига ёппасига кўчиш қурилишдаги ишчиларнинг меҳнат унумдорлигини ошириш имкониятини беради. 1964 йилда ҳар бир ишчининг иш унуми Ўзбекистонда 6,4 процент, Қирғизистонда 4,8 процент, Тожикистонда 6,8 процент, Туркманистонда 6,3 процент оширилиши керак. 1965 йилда бу кўрсаткичлар янада яхшиланади.

Саноат ва қурилишни юксалтиришнинг асосий резервлари нималардан иборат?

Меҳнат унумдорлигини ошириш ҳам саноат ишлаб чиқаришини, ҳам қурилиш миқёсларини ўстиришнинг энг асосий резерви бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Фан ва техника ютуқлари, илғор тажриба практикага тобора кенг миқёсларда жорий қилина беради, ишларни ташкил этиш муттасил такомиллаштирилади ва шу йўл билан меҳнат самараси ошилаберади— биринчи галдаги вазифа ана шундан иборат.

Қурилишга тааллуқли рақамларни такрорлаб ўтиришнинг ҳожати йўқ. Саноатга келганда эса, шуни айтиш керакки, икки йил ичида саноатда меҳнат унумдорлигини 11,4 процент ошириш вазифаси белгиланди.

Энг биринчи шарт шуки, янги техникани ва илғор технологияни кенг жорий қилмоқ керак. Икки йил ичида Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши корхоналарида 324 та автомат, ярим автомат, поток механизациялашган ва поток технология линияларини жиҳозлаш, 1510 та автомат ва ярим автомат, 367 та махсус ва агрегат станоклар ўрнатиш мўлжалланмоқда. Илмий тадқиқотчилик ишларини олиб боришга, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг янги прогрессив методларини мукаммаллаштиришга катта-катта маблағлар ажратиб берилади.

Ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва кооперативлаштириш соҳасида белгиланаётган программа меҳнат унумдорлигини оширишга ҳамда саноатнинг бутун ишини яхшилашга жиддий таъсир ўтказади. Шуни таъкидлаб ўтмоқчиманки, КПСС Марказий Комитети ноябрь Пленуми қарорларига мувофиқ, хўжаликка раҳбарликнинг янги принциплари татбиқ қилиниб, ягона Ўрта Осиё иқтисодий райони тузилган ҳозирги пайтда ана шу йирик проблемани муваффақиятли ҳал қилиш учун жуда қулай шарт-шароитлар вужудга келмоқда. Дастлабки ҳисобларга кўра, машинасозликда айрим соҳаларни ихтисослаштириш бу соҳаларда меҳнат унумдорлигини 1964 йилда 15 процент, 1965 йилда эса 11,7 процент ошириш имконини беради. Халқ хўжалиги кенгаши машинасозлик саноати бош бошқармаси бўйича ана шу тадбирларнинг келтирадиган жами иқтисодий самараси икки миллион сўмдан ошиқ бўлади.

Енгил саноатда фақат ихтисослаштириш йўли билан жаккард станокларида газламалар тўқиш ҳажмини икки баравар ва сертук газламалар тўқишни икки ярим баравар кўпайтириш мумкин. Умуман олганда, тўқимачилик-трикотаж ва шойи саноатини ихтисослаштириш ишчилар сонини кўпайтирмаган ҳолда, маҳсулот ишлаб чиқаришни йигирма процент кўпайтириш имкониятини беради.

Тикувчилик ва пойафзал саноатида ихтисослаштириш кўпгина маблағни тежашдан ташқари, маҳсулот сифатини анча яхшилаш имкониятини туғдиради. Жумладан, модель пойафзал тайёрлаб чиқариш 35,6 процент ошади.

Яқин икки йил ичида саноат ва капитал қурилиш соҳасида Ўрта Осиё республикалари олдида очилаётган истиқболлар умумий тарзда гапирганда ана шулардан иборат. Ўз-ўзидан маълумки, истиқболли планларни тузиш — экономикани янада юксалтириш йўлида қўйилган дастлабки қадам ҳисобланади, холос. Ана шу планларни муваффақият билан амалга ошириш ягона Ўрта Осиё иқтисодий районига кирган республикалардаги партия, совет, касаба союз ва комсомол ташкилотлари, барча меҳнаткашларнинг шон-шараф ишидир.

Тошкент, 28 август.

ТЕХНИКАДАН МОҲИРЛИК БИЛАН ФОЙДАЛАНАЙЛИК

ПАХТАКОРЛАР, СИЗЛАР УЧУН

Пахта терими ёппасига бошланадиган пайт яқинлашмоқда. Пахта терими пахтакорларнинг етти йилликнинг бешинчи йилида ўз зиммаларига олган юксак мажбуриятларни бажариш учун курашидаги ҳал қилувчи босқичдир. Теримни муваффақиятли ўтказмоқ учун яхши тайёргарлик кўриш, ишларни пухта ташкил этиш, техникадан ва барча меҳнат ресурсларидан моҳирлик билан фойдаланиш, илғорлар тажрибасини ишлаб чиқаришга кенг жорий этиш талаб қилинади.

Пахта териш меҳнатни энг кўп талаб қиладиган ишдир, пахта етиштириш учун қилинган ҳамма сарфларнинг ярмиси пахта теришга кетади. Асосий эътибор қўл меҳнатига қаратилган хўжаликларда терим одатда тўрт ой ва ундан кўпроқ давом қилади. Натижада пахта кўп нобуд бўлади, ерларни шудгор қилишнинг энг яхши муддатлари ўтказиб юборилади, келгуси йил ҳосили учун қилинадиган бошқа ишлар ҳам чўзилиб кетади.

Пахтачиликдаги ишларнинг ҳаммасини комплекс механизациялаш йўлига тушиб олган Турсуной Охунова, Валентин Тюпко, Мелиқўзи Умрзоқов, Жавод Кўчиев бригадаларида ва уларга эргашган кўп бригадаларда аҳвол бошқача. «Малик», «Ўзбекистон ССР беш йиллиги», «Совой», «Пахтаорол» совхозларида, Самарқанд областининг «Коммунизм» колхозида, Сирдарё областининг «Ленинград» колхозида ва бошқа баъзи хўжаликларда пахтани қўлда теришдан машинада теришга қатъий равишда ўтилди. Бу хўжаликларда пахта теришдаги меҳнат унумдорлиги икки-уч баравар ошди, терим ишларининг таннархи анча камайди.

«Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози ўтган йил 103 машина билан 7.5 минг тонна пахтани — яъни ҳосилнинг 62 процентини териб олди. «ХВС-1,2» агрегатининг ҳар қайсиси ўрта ҳисобда 99,8 тонна пахта терди. Пахта териш ишлари тўрт ой ўрнига тўрт ҳафтада тамомланди. Бу хўжалик комплекс механизацияни жорий қилганлиги туфайли пахтанинг ҳосилдорлигини гектар бошига 1957 йилдаги 17 центнер ўрнига 1962 йилда 30 центнерга етказди. Пахтанинг ҳар центнерини етиштиришга 74 ўрнига 18 одам соати сарф бўлди ёки бунинг учун сарфланадиган одам меҳнати тўрт баравар камайди.

Далалар пухта тайёрлансин

Кўп йиллик тажриба шуни яққол кўрсатиб турибдики, далаларни яхшилаб тайёрлаб қўйиш пахта териш машиналарининг юксак даражада унумли ишлаши учун ҳал қилувчи шартдир. **Ғўза туплари текис ўсганида, барвақт очилган кўсаклар кўп бўлганида, ғўза қаторлари тўппа-тўғри ва қатор ораларининг кенглиги бир текис бўлганида** терим машинаси анча яхши ишлайди. Тажрибакор бригадирлар пахтани машинада теришга далаларни тайёрлаб қўйишни кузги шудгор қилиш пайтиданоқ бошлайдилар, чигит экиш, ғўзани ўстириш вақтида бу ишни давом эттирадилар.

Далаларни яхшилаб тайёрлаб қўймоқ учун ҳозир нималар қилиш керак? **Охирги марта суғориш учун эгатлар қатор ораларининг қоқ ўртасидан олиниши, ҳар бир қатор орасида суғориш эгатлари бўлиши, шу жумладан қатор оралатиб суғориладиган майдонларда ҳам суғориш эгатлари бўлиши керак.**

Агар эгатлар қийшиқ бўлса, терим машинасининг ғилдираклари қатор ораларининг қоқ ўртасидан ўтмайди. Натижада машинанинг иш аппарати рўпара бўлганида ғўза туплари эгилиб қолади ва унинг шпинделлари ғўза тупининг таг шохларидаги кўсакнинг пахтасини ололмай қолади.

Ғўза тупларининг ётиб қолишига асло йўл қўймаслик керак, акс ҳолда машинада терилган пахтанинг сифати бузилади. Шу нарса аниқланганки, агар бир гектардаги ғўзаларнинг 16 проценти ётиб қолган бўлса, ҳосилнинг ўндан бир қисми тўкилиб кетади, 23 проценти ётиб қолган бўлса, ҳосилнинг 22 проценти ерга тўкилиб кетади, 28 процент пахта ғўза тупларида терилмай қолади ва фақат ҳосилнинг ярмисигина бункерга тушади.

Ғўзалар ётиб қолмаслиги учун **пахтазорларни бостириб суғоришга йўл қўймаслик керак, ғўзалар ўртача нормада суғорилиши ва суғориш ўз вақтида тўхтатилиши керак.** Энг кейинги марта олинадиган эгат чуқур қилиб олиниши, бунинг учун окучникларга қанотлар ўрнатилиши лозим.

Бегона ўтлар ҳосилнинг ва пахтани машинада теришнинг душманидир. Бегона ўтлар машиналарнинг ишлашига жуда халақит беради. Далаларнинг қай даражада ўт босганлиги терим ишларининг сифатига қуйидагича таъсир қилади:

Даланинг қай даражада ўт босганлиги	Асосий бункерга тушган пахтанинг проценти	Машина ерга тўкиб юборган пахтанинг проценти
Кам	82,4	4,8
Ўртача	69,0	9,1
Кўп	53,1	14,6

Пахтазордаги ўтлар машинада терилган пахтани хаслантириб ва кўкартириб юборади, унинг намлигини оширади, машиналарнинг иш унумини камайтиради, шпинделларни тез-тез ювиб туришга мажбур қилади.

Машиналар ишлайдиган ҳар бир участкани синчиклаб текшириб чиқиш ва теримни бошлаш олдидан шу участкаларни бегона ўтлардан тозалаш зарур. **Ғўзаси серҳосил, кўсаклари олдинроқ очилаётган участкаларни** терим машиналарининг ишлаши учун ажратиб қўйиш лозим.

«ХВС-1,2» терим машинаси, технология сабабларига кўра ишламай тўхтаб туриш вақтларини ҳам ҳисобга олганда, бир соатда 0,2-0,25 гектар ернинг пахтасини териб чиқади. Фарқнинг бунчалик катталигига сабаб нима? Бунинг сабаби шуки, далада ҳосил қанча кўп бўлса ва кўсаклар қанчалик яхши очилган бўлса машина ҳам пахтани шу қадар кўп теради.

Ҳар гектардаги пахтани машинада териб олиш учун бўладиган сарфлар, механик ҳайдовчига тўланадиган иш ҳақи, ёнилғи ва мойлаш материалларининг сарфланиши, машиналарнинг амортизацияси ва ремонти учун бўладиган сарфлар деярли бир хилдадир. Бинобарин, ҳосил қанчалик кўп бўлса ва очилган кўсаклар қанчалик кўп бўлса, машинада терилган пахтанинг ҳар центнери шунчалик арзонга тушади.

Терим бошланмасдан олдин ғўза баргларини тўктириш — дефолиация ўз вақтида ва яхши сифатли қилиб ўтказилган далалардагина терим машинаси нормал ишлаши мумкин.

Илм-фан ва практика маълумотлари шуни кўрсатиб турибдики, ғўза баргларини ўз вақтида тўктириб юбориш ҳосилни камайтирмайди. Айни вақтда бу тадбир кўсакларнинг очилишини тезлаштиради ва совуқ тушгунча териб олинадиган ҳосилнинг миқдорини 10-15 процент кўпайтиришни таъминлайди. Натижада пахтанинг энг қимматли навлари кўпроқ териб олинади, хўжаликлар қўшимча даромад оладилар, бу эса баргларни тўктириш учун қилинган сарфларни ошиғи билан қоплайди.

Ҳозирги вақтда кальций цианамиди, кальций хлорид-хлорати, «полекс» магний хлорати сингари дефолиантлар кўп. Бу дефолиантлардан зоналарнинг хусусиятларига ва конкрет вазиятга қараб фойдаланиш керак.

Шудринг яхши тушадиган районларда ғўзаларга кальций цианамидини чанглатиш яхшироқ. Бу дори яхши таъсир қилади, ғўза баргларини батамом деярли тўктириб юборади. Кечроқ муддатларда такрор сепиш учун магний хлоратини фойдалироқ дейиш мумкин.

Шудринг тушмайдиган районларда ғўзаларнинг баргини тўктириш учун биринчи галда кальций хлорид-хлоратини ёки «полекс»ни ишлатиш керак. Бу дорилар магний хлоратига қараганда камроқ таъсир қилади. **Ғўзаларнинг кўпчилигида бир-иккита кўсак очилганидан кейин, жанубий районларда эса иккита-учта кўсак очилгандан кейин дефолиацияни бошлаб юбориш керак.**

Ҳар бир хўжаликнинг чигитни турли муддатларда эккан далалари бор. **Ғўзаси энг яхши етилган участкани танлаб олиб шу участкалардаги ғўзанинг баргини биринчи навбатда тўктириш керак.** Колхоз ва совхозларнинг кўпчилигида бу ишни сентябрнинг бошидаёқ ўтказиш. 15-20 сентябрдан бошлаб эса пахтани машинада теришга ёппасига киришиш мумкин. Сўнгра кўсаклар очила борган сари бошқа далалардаги ғўзаларнинг ҳам баргини тўктира бериш керак. Ҳосилнинг ҳаммасини машиналарда териб олаётган бригадалар ва хўжаликлар худди шундай қилмоқдалар.

СЕЛЬСКАЯ ЖИЗНЬ

Кўп йиллик тажриба шуни кўрсатиб турибдики, сентябрнинг охирги ўн кунида ўтказилган дефолиациянинг таъсири жуда камайиб кетади, чунки ғўза барглари дағаллашиб қолади ва ҳарорат пасайиб кетади. Демак, ғўза баргларини тўктириш учун дори сепишни 20-25 сентябрдан кечикмай тамомлаш керак.

Ҳосилни машинада териб олиш учун далаларни тайёрлаш соҳасида қилинадиган охирги иш **ўқариқларни кўмиб текислаб юбориш ва машиналар буриладиган жойларни тайёрлаб қўйишдан иборатдир.** Баъзи хўжаликларда ўқариқларни кўмиб текислашга етарли эътибор беришмайди. Натижада машиналарнинг иш унуми камайиб кетади, машинада пахта териш ишларининг сифати ёмонлашади, машиналар тез-тез бузила беради.

«ХВС-1,2» машинаси буриладиган жойнинг эни 8 метр бўлиши лозим. Бу жой грейдер ёки бульдозер билан яхшилаб текислаб қўйилиши керак.

Қайси технологик схема яхши?

Илғор колхозлар ва совхозлар пахта териш машиналарини ремонт қилиб бўлишди. Лекин кўп хўжаликларда ва «Сельхозтехника» устахоналарида бу иш ҳали тамом бўлгани йўқ. Ремонтни тезлаштирмоқ учун қўшимча чоралар кўриш, жумладан устахоналарда икки смена бўлиб ишлашни ташкил этиш зарур.

Энг муҳими шуки, ремонт сифати яхши бўлсин, техника шартларининг ҳаммасига қаттиқ риоя қилинсин. Лекин ўтказилган текшириш шуни кўрсатиб турибдики, кўп машиналарда иш аппаратлари жуда яхши тик қилиб ўрнатилмаган, механизмлар тўғри созланмаган, тасмалар таранг қилиб тортилмаган. Айрим машиналарда мой сизиб чиқяпти. Тупларни кўтариб қўювчи аппаратлар геометрияси бузилган, ғилдираклар ва бошқа аппаратлар текис ўрнатилмаган, уларни бошқарувчи механизмлар тўғриланмаган, бунинг натижасида пахтани туртиб тўкиб юбориш кўпайиб кетиши мумкин.

Бу йил далаларда кўпгина янги «ХВС-1,2» машиналари ишлайди. Ҳар бир машинани яхшилаб обкатка қилиш керак, бунда «Ташсельмаш» заводи тавсия қилган қоидага қаттиқ риоя қилиш зарур. Пахтани машинада теришнинг муваффақиятли бўлиши, бу ишнинг иқтисодий жиҳатдан самарали бўлиши тўғри технологик схемани танлаб олишга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Хўш, илғор хўжаликлар қайси схемани қўлланмоқдалар?

Илғор хўжаликлар дефолиация ўтказилганидан кейин 10-15 кун ўтгач, кўсакларнинг 55-60 проценти очилгач, пахтани машинада биринчи теришни бошлаб юборадилар. Бундай машиналарга пневматик подборчик ўрнатилган бўлиши керак. Биринчи теримдан сўнг 10-15 кун ўтгач, яъни кўсакларнинг яна 20-30 проценти очилгандан сўнг пневматик подборчик ўрнатилган машиналар билан пахтани иккинчи марта териб олиш керак. Сўнгра кўрак машиналари ишга солиниб, чала очилган ва очилмаган кўсаклар териб олинади, ҳосилнинг қолган қисми қўлда териб олинади ва далалар батамом тозаланади. Шундан сўнг ғўзапоялар юлиб олиниб, даланинг чеккасига чиқариб қўйилади ва бунинг кетидан дарҳол ерларни шудгор қилиш бошлаб юборилади. Ёғингарчилик онда-сонда бўлиб турган вақтда иккинчи марта пахтаси машинада терилган ерлардаги пахтанинг қолган-қутгани қўлда териб олинади.

Бундай иш технологияси теримни анча жадаллаштиришга, пахта ҳосилининг 80-85 процентини машиналарда териб олишга, пахта теришда сарфланадиган қўл меҳнатини қарийб уч баравар камайтиришга ва терим ишларининг таннархини қисқартиришга имкон беради.

Бундан олдинги йилларда бир қанча колхозларда шу технологияга унчалик амал қилинмади. Баъзи хўжаликларда биринчи машина терими бошланмасдан олдин ғўзанинг паст шохларидаги пахта қўлда териб олинди, пахта тераётган машинанинг пневматик подборчиклари олиб қўйилди. Бундай усулда ишлаганда машинада терилган пахта 60 процентдан ошмади, ерга тўкилган пахтани териб олиш учун кўпгина қўл меҳнати сарфланди.

Сўнгра, бир қанча колхозларда, айниқса Хоразм областида дефолиация кечикиб ўтказилди ва пахта қўлда териб олинди, совуқ бошлангандан кейин эса пахта териш машиналари ишга туширилди. Бундай технология меҳнат ва маблағларни сарфлашда пахтани қўлда теришга нисбатан деярли ҳеч бир фойда келтиргани йўқ. Терим муддатлари ҳам чўзилиб кетди.

Иккинчи томондан, кўп хўжаликлар шошма-шошарлик қилиб, кўсакларнинг ярмиси очилмасданоқ пахта териш машиналарини ишга солиб юбордилар. Натижада машиналар билан пахтани иккинчи марта териш вақтида кўк кўсакларнинг кўпи тўкиб юборилди, ҳар бир гектардаги пахтани териб олиш учун 45-60 одам соати миқдорида кўп меҳнат сарфланди. Технологияга қаттиқ риоя қилмаган баъзи хўжаликларда машинада пахта териш уч-тўрт марта ўтказилди. Бу эса терим ишларини анча қимматга туширди. Ҳар бир центнер пахтани териб олиш қанчага тушганлиги тўғрисидаги маълумотларни кўрсатиб ўтамиз:

Машинада икки марта терганда	3 сўм 67 тийин
Машинада уч марта терганда	4 сўм 78 тийин.
Машинада тўрт марта терганда	5 сўм 55 тийин.

Баъзи колхозларда пахта ҳар сафар машинада териб олинганидан кейин ерга тўкилган ва ғўзаларда қолган пахтани қўлда териб олар эдилар. Бу тартибда ишлаган вақтда бутун ҳосилни машина ишлатмай, қўлда териб олишга қанча меҳнат сарфланган бўлса, машинада ва қўлда териб олинганда ҳам деярли шунча меҳнат сарфланди.

Кейинги йилларда илғор колхозлар,совхозлар, бригадалар **пахтани машинада теришнинг** прогрессив, **поток технологиясига** ўтдилар. Бунинг моҳияти шуки, пахтани машинада териш ва тайёрлаш пунктларига ташиб бериш узлуксиз давом қилади. Шпинделлар териб олган пахтани пневмотранспорт «ХВС-1,2» машинасининг бункерига элтиб тўка беради. Гидравлика ёрдами билан бункердаги пахта ағдарма прицепларга тўкилади ва шу тариқа пахта қопқанорсиз ташиб кетилади. Прицеплар пахтани тайёрлаш пунктининг қуритиш-тозалаш цехига элтиб беради. Бу ерда гидравлика ёрдами билан прицеп ичидаги пахта яна ағдариб тўкилади ва тўппа-тўғри қабул қилиш — юклаш аппаратига тушиб, сўнгра транспортёр билан ғарамга тахлана беради.

Пахта одам қўли тегмай ғўза тупидан ғарамга туша беради. Пахтани машинада теришнинг поток технологияси мана шудир. Бу технологиянинг фойдаси катта. Пахтани қоп-қанорсиз ташиган вақтда фақат транспорт харажатларининг ўзигина ҳар бир тонна пахтага ҳисоблаганда 3-4 сўм камаяди.

Поток технология колхозни, совхозни ва тайёрлаш пунктини ягона технологик занжирнинг ҳалқаларидек бирлаштиради. Улар бир-бирлари билан маҳкам боғланиб ва бир-бирларига мослашиб ишлашлари лозим.

Поток технология **пахта териш машиналарини группа-группа қилиб ишлатишни** талаб қилади. Бунинг маъноси шуки, бригадага, бўлимга бириктириб қўйилган машиналарнинг ҳаммаси группа бўлиб ишлайди. Бу машиналар битта далада ёки бир-бирига туташган далаларда ишлаши керак. Бунинг учун ҳар бир агрегатга мустақил пайкал ажратиб берилади. Пахта териш машиналарининг ҳар бир группасига пахтани қоп-қанорсиз ташимоқ учун тележкалар, зарур миқдордаги тракторлар, кўрак терадиган машиналар ва кўрак чувиш машиналари бириктириб қўйилади.

Группа методи билан ишлаган вақтда техникага ташкилий-техникавий хизмат кўрсатиш анча яхшиланади, меҳнат ва маблағ кам сарф бўлади, транспорт воситаларидан фойдаланиш осонлашади ва бундай воситаларга бўлган эҳтиёж камаяди. Ҳар бир далада ишлаб турган терим машиналарининг бункерларидаги пахта бир-иккита прицеп тележкаларига тўлдирилиб тайёрлаш пунктига жўнатила беради. Машиналарнинг бункерларида қолган пахта группага бириктириб қўйилган бошқа тележкаларга ортилиб пешма-пеш жўнатила беради.

Қилинган ҳисоблар шуни кўрсатадики, 4-5 машинани группа қилиб ишлатган вақтда бир агрегат бир соатда қарийб 7 центнер пахта теради, машиналар якка-якка ишлаганида эса бир агрегат бир соатда фақат 4,7 центнер пахта теради.

Яна шу нарса ҳам муҳимки, машиналар группа-группа қилиб ишлатилганида даладаги пахта умуман тез териб олинади ва уни шудгор қилишга эртароқ киришиш мумкин бўлиб қолади.

Пневматик подборчиклар териб олган пахтанинг хас-чўплари кўп бўлади, бундай пахтани даланинг ўзида қуритиш ва тозалаш керак. Подборчик бункерига тўпланган пахта олдин ажратиб қўйилган жойга тўкилади ва юпқа қилиб ёйиб қуритилади. Сўнгра бу пахта кўрак чувиш машинасида тозаланиб, тайёрлаш пунктига қоп-ланмай жўнатилади. Бу ишни чўзиб юбориш ярамайди, ҳар участканинг пахтасини териб олиш тамом бўлгандан кейин бу ишни икки-уч кундан кечиктирмай тамомлаш керак.

«ХВС-1,2» терим машинаси электр чироқлари билан яхши таъминланган. Терим муддатларини қисқартирмоқ учун **бу машинани икки смена қилиб ишлатиш керак. Вертикаль-шпинделли машина шудринг тушган жойда ишлай олмайди.** Шу сабабли илғор хўжаликлар машинада пахта теришни шудринг кўтарилганидан кейин эрталаб соат 9-10 да бошлайдилар ва шудринг туша бошлагунча, яъни кечаси соат 3-4 да тамомлайдилар. Танаффус вақтларида машина тозаланади ва унинг шикастлари тузатилади.

Пахта теришда техникани рационал қўлланиш меҳнат унумдорлигини анча оширади ва ишларнинг таннархини камайтиради. Ўтган йил Социалистик Меҳнат Қаҳрамони В. А. Тюпко бригадасида пахтанинг ҳар центнерини териб олишга жами 0,8 одам соати ва 2 сўм 38 тийин пул сарфланди, холос.

Пахта териш техникаси янада такомиллаштирилганлиги туфайли пахтани машинада теришнинг иқтисодий самарасини оширмоқ учун жуда катта имкониятлар вужудга келмоқда. Янги йилда «Ташсельмаш» заводи «ХВСТ-1,2» маркали терим машиналарини кўплаб ишлаб чиқаришга киришади. Бу йилги мавсумда колхозлар ва совхозларнинг далаларида мана шу осма машиналарнинг тажриба учун чиқарилган нусхалари ишлайди. Бу машиналарни ишлатиш машинада пахта теришнинг таннархини 20-25 процент камайтиришга имкон беради.

Бу йил махсус подборчиклар ҳам давлат синовларидан ўтказиш учун тақдим этилади. Бу подборчиклар далаларни тозалашда қўл меҳнатидан фойдаланишга ўрин қолдирмайди.

«Узсельхозтехника», Ўрта Осиё қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва электрлаштириш институти ва Бутуниттифоқ пахтачилик илмий тадқиқот институтининг бу тавсиялари Ўрта Осиё Давлат пахтачилик комитети томонидан маъқулланган.

Моҳирлик билан ишлайлик

Машинада теришнинг сифатли бўлиши машинани тўғри созлашга, моҳирлик билан ҳайдашга ва унинг техникавий ҳолати яхши бўлишига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Машинанинг бункерига пахтани энг кўп тўпламоқ ва чаноқдаги пахтанинг тўкилишини камайтирмоқ учун **шпиндель барабанлари ўртасидаги оралиқнинг энини тўғри белгилаб қўйиш** зарур. Бунинг учун қуйидаги тавсияларга амал қилиш керак (жадвалга қаранг).

Ғўзанинг ҳолати	Олдинги жуфт барабанлар оралиғининг эни . (миллиметр	Ортки жуфт барабанлар оралиғининг эни ҳисобида)
Кўсакларнинг 55-60 проценти очилганида ўтказиладиган биринчи терим вақтида	30—28	28—26
Кўсакларнинг 70-80 проценти очилган вақтида ўтказиладиган биринчи терим вақтида	30—26	28—24
Иккинчи терим вақтида	26—22	22

Ҳар жуфт барабанда шу барабанлардан бирининг шпинделлари иккинчи барабаннинг шпинделларига нисбатан шахмат тартибида жойлаштирилиши, яъни бир-бирининг оралиғи ярим қадам бўлиши зарур.

Шпинделларнинг тўғри ишлаётганлигини ва тоза бўлиб туришини, уларнинг енгил айланаётганлигини, уларнинг таянчлари ўз вақтида мойланиб туришини ҳамиша кузатиб бориш керак. Машина ишлаган вақтда, айниқса биринчи терим вақтида ўсимликларнинг шираси чанг билан аралашиб шпинделларга ёпишиб қола беради ва уларни кўкартириб қўяди. Шпинделларга салгина ўсимлик шираси ёпишиб қолган ҳамоно уларни ювиб тозалаб туриш керак.

Шпинделларнинг пахтани яхши териб олишини қандай қилиб таъминлаш керак? Бунинг учун тескари айлантирадиган колоткаларнинг тасмалари шпинделларнинг роликларига нормал равишда ёпишиб, бу роликларни айлантириб туриши, шчеткалар ейилиб кетмаслиги, мой босиб қолмаслиги ва тўғри созланган бўлиши керак. Шчеткаларнинг қили шпинделларга пастдан юқоригача тегиб туриши лозим. Айрим шчеткаларнинг қиллари шпинделнинг тишларига 1,5 миллиметрдан чуқурроқ кириб турмаслиги лозим.

— Тажрибали механизаторлар пневматранспорт системасида ҳаво оқими тезлигини камайтиришга йўл қўймайдилар, вентиляторлар орасига хас-хашак кириб қолмаслигини ва тасмаларнинг бўшашмай таранг бўлиб туришини кузатиб турадилар, забойлардаги сигнализаторларни назорат қилиб турадилар.

Шу йил баҳордан бошлаб, «Ташсельмаш» заводи иш аппаратида енгиллаштирилган ва айланма қабул камераси ўрнатилган терим машиналари чиқармоқда. Бу машиналарда қабул камераларининг тиқилиб қолиши жуда камайтирилган. Қабул камераларининг подшипникларини (ишлаган вақтида ҳар 10 соатдан кейин) мунтазам равишда мойлаб туриш зарур, холос.

Подборчикларнинг тиқилиб қолишига ҳам йўл қўймаслик керак. Биринчи теримда ишлаган вақтда подборчикларнинг оғзи шундай ўрнатилиши керакки, шпинделли барабанлар ўтгандан кейин қолган пахтани кўсаклардан териб оладиган бўлсин. Иккинчи терим вақтида подборчикларнинг оғзи ерга тўкилган пахтани териб оладиган қилиб пастроқ ўрнатилиши керак.

Ғўза тупларини тўғрилаб кетадиган, ғилдиракларни ғўзани эзмай ўтказиб юборадиган ва бошқа ҳимоя аппаратлари тўғри ўрнатилган бўлиши, уларнинг механизмлари нормал ишлаб туриши керак. Буни ҳамиша кузатиб бориш жуда муҳимдир. Бу эса пахтанинг ерга тўкилишини анча камайтиради.

Пахта териш машинасини ҳайдаш санъати шундан иборатки, **машинанинг иш аппарати ҳамиша энг қуйи поғонада туриши, ғўза тупларининг шпиндель оғзига тўғри рўпара бўлишини таъминлаш, шпинделлар нормал айланиб турган ҳолда ғўза қаторига моҳирлик билан кира билиш ва қаторлар ичидан чиқаётган вақтда ишлаш тезлигини камайтиришга йўл қўймаслик керак.**

Машинада пахта теришга моҳир бўлиб қолган ҳайдовчи даладаги эгатларнинг чуқурлиги қай даражадалигини билиб олиб, иш аппаратларини ерга тегиб турадиган қилиб пасайтириб қўяди, сўнгра эса иш аппаратларини ана шундай поғонада мустаҳкамлаб қўйиб пахтани теришга киришади.

Эгатнинг баландроқ кўтарилган ёки анча чуқурлашиб қолган жойларига келганда ҳайдовчи иш аппаратларини кўтариб қўяди, шундай участкадан ўтганидан кейин эса иш аппаратларини яна аввалги жойига тушириб мустаҳкамлаб қўяди.

Машиналарнинг юксак даражада унумли ишлашини ва пахта териш сифатининг яхши бўлишини таъминламоқ учун ғўза қаторларига киришнинг қуйидаги схемаси тавсия қилинади (график схемага қаранг).

Агар машина яхши асралса, меҳр-муҳаббат билан парвариш қилинса, у ҳамиша яхши ишлайди, буни ҳар бир механизатор билади. «ХВС-1,2»—пневматика, гидравлика ва электр системалари ўрнатилган мураккаб машинадир. Шу сабабли **техника парвариши қоидаларининг ҳаммасига жуда қаттиқ риоя** қилиниши айниқса муҳимдир.

Ўтган йил двигателлар тузук ишламаганлиги натижасида машиналар тўхтаб қолиши кўп бўлди. «ХВС-1,2» машинасига ўрнатилган «М-321» двигателининг ишлаши учун шароит оғир: бу двигатель юксак температурада, ҳаводаги чанг кўпайиб кетган шароитда, ҳамиша иш билан жуда банд бўлган ҳолда ишлайди. Двигателни доим парвариш қилиб туриш керак. Уни «А-70» ёки «Б-70» маркали бензин билан заправка қилиб туриш, автомобиллар учун ишлатиладиган «АКЗП-10», «Индустриальное-50», (машинное Су), «АС-9, 5», «АК-10» деган мойлар билан мойлаб туриш керак. Унинг картеридаги мойни алмаштириб туриш, мойлаш системасини ювиб туриш, фильтрларни ювиш ва алмаштириш сингари ишларни ўз вақтида ўтказиш керак. **Двигатель оборотларининг сони ошириб юборилгани ҳолда ишлашга асло йўл қўймаслик керак.** Оборотларнинг сонини ошириб ишлаш натижасида у бевақт ишдан чиқади, бузилиб қолади ва ҳатто авариялар бўлади.

Бу йил пахтани машинада теришда кўпгина ёш механизаторлар ишлайди. Илғор хўжаликларда яхши бир одат бор: **энг тажрибали механик-ҳайдовчилар ёш механик-ҳайдовчиларни ўз оталиқларига олиб, уларга кун сайин ёрдам бериб турадилар.** Ҳамма колхозлар ва совхозларда ана шу одатга амал қилиш фойдали бўлур эди.

1963 йил, 28 август.

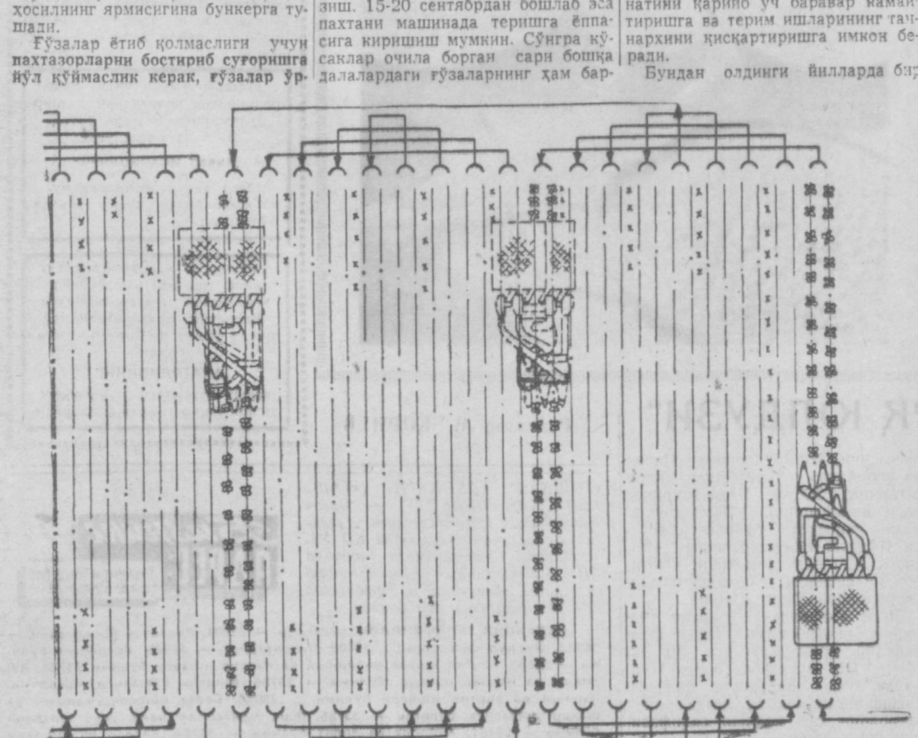

Машинанинг қаторларда юриш схемаси.

ҲОСИЛ ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИ АЪЗОЛАРИ НАЗОРАТИДА

БЕҒАМЛИК ОҚИБАТИ

Буни қаранг: кўчатлар сийрак, ҳар икки-уч метр оралиқда биттадан ғўза бор. Уларнинг ҳам аҳволи танг. Ўсишдан қолиб кетган. Бўйи 30—35 сантиметрдан ошмайди.

Картанинг ичига кирдик. Ғўзани ягана қилиш ҳам эсдан чиқарилибди. Бир уяда 5 тадан ўсимлик бор, бунинг устига ўсимлик ғовлатиб юборилган, баъзи ғўзаларда ақалли битта гул, кўсак ҳам йўқ.

Иккинчи, учинчи карталарга ўтдик: печак, ғумайлар ўсиб кетибди. Вақтида сув берилмаганлиги учун ер пўрсиллаб ёрилиб ётибди. Чанқаган ғўзалар гул ва кўсакларини ташлаб юборяпти. Кўча ёнидаги катта ариқда эса сув тўлиб оқяпти.

Далада ҳеч ким йўқ. Ҳўв ана, узоқдан бир киши кела бошлади. Олифта кийиниб олган бу кишидан бригадирни сўрадик. У нима дейишини билмай уёқ-буёққа аланглади, ниҳоят мен бригада бошлиғи бўламан, деб тан олди.

Асил Бойматовга ўзи раҳбарлик қилаётган 5-бригададаги ишларни кўрсатдик. У ҳеч нарса деёлмади. Аҳволни тузатамиз, деб қўлидаги бир ғуж ғумайни ғижимлаб эзарди. Текширишда шу нарса маълум бўлдики, бригадада бундан икки ҳафта бурун иш тўхтатилиб қўйилган. Ҳосилга-ҳосил қўшишнинг ҳал қилувчи дамлари қўлдан бой берилган.

— Ўтган йили, — деб ҳикоя қилади раис ўртоқ Ўтамалиев, — Бойматов планини бажармасдан кўпчиликни ерга қаратди. Бу йил хатоимни тузатаман, планни, албатта, дўндираман деяпти. У ўз сўзининг устидан чиқса керак, деб ўйлайман.

Йил бошидан бери «Ленинизм» колхози правлениесининг, партия ташкилотининг қанчадан-қанча мажлислари бўлди. Ҳар сафар ҳам 5-бригада бошлиғининг ялқовлиги, ташкилотчи эмаслиги ҳақида гапирилди. Ўртоқлар насиҳатлар беришди. Ҳатто айрим кишилар Бойматовни тезда вазифасидан бўшатиб, аҳволни яхшилаш зарурлиги ҳақида ўринли таклифлар ҳам қилишди. Ҳар сафар ҳам раис бригадирнинг ёнини олди, пешонасини силади. Унинг қалбаки гапларига ишонди, ишнинг боришидан эса хабар ҳам олмади. Натижада бригададаги 35 колхозчининг кучи бир мақсадга — мўл ҳосил тўплашга сафарбар этилмади. Бригадир бўлса ҳамон ҳар гектар ердан 26 центнердан пахта топшираман деб, кўпчиликни алдаб юрибди.

Раиснинг кўнгилчанлиги орқасида кейинги кунларда колхознинг бошқа бригадаларида ҳам иш бўшашиб кетди. Ғўзани парвариш қилишни давом эттиришга аҳамият берилмай қўйилди. Сув талаб ғўзалар суғорилмаяпти. Айниқса, пахтаси машина билан териладиган ерларга алоҳида ишлов берилмаяпти: ўтдан тозаланиб, карта четлари текисланмаяпти. 1, 2, 9-бригадаларда ана шундай хунук аҳвол ҳукм сурмоқда.

Кези келганда шуни ҳам айтиш керакки, 1-луб-каноп заводининг директори ўртоқ Секиров 1-бригаданинг 60 гектар ерини ўтдан тозалаб беришни оталиққа олганди. Оқибати нима бўлди, денг? Ҳеч нарса. Ҳали ҳам директор ваъдасининг устидан чиққани йўқ.

Свердлов номли колхозда ҳам ғўза парвариши деярли тўхтатиб қўйилган.

Ўртоқ Ким Иннакей бошлиқ бўлган 16-бригадада аҳвол айниқса ёмон. Бу ерда анчагина майдондаги ғўза кейинги 20 кун давомида бирон марта ҳам сув ичмаган.

Колхозда ғўзани ўтдан тозалаш иши ҳам чўзиб юборилаяпти. Гоммоз ва кўсак қуртига қарши курашиш юзасидан шошилинч чоралар кўрилмай қўйилган.

Бундай кўнгилсиз аҳволни «Правда» колхозида ҳам кўриш мумкин. Колхоз правлениеси ва партия ташкилотининг айби билан анчадан бери далада иш йўқ. Ҳосилга-ҳосил қўшиш ойлиги қониқарсиз ўтказилган.

Ҳисоб-китоб ишлари тўғри йўлга қўйилмаган, кўзбўямачилик қилиняпти. Ўт босган ғўзалар тозаланди деб, қалбаки ҳужжат берилиб, меҳнат ҳақи ёзилмоқда. Бу меҳнат интизомининг бўшашиб кетишига, иш сифатининг ёмон бўлишига олиб келяпти.

Юқори Чирчиқ ишлаб чиқариш бошқармаси партия комитетининг раҳбарлари, ташкилотчи инспекторлар жойларда бўлганларида рўй бераётган камчиликни тузатиш ҳақида чинакам қайғирмаётирлар. Колхоз раҳбар кадрларига нисбатан талабчанлик бўш, кишилар билан ишлашда, уларни хўжалик ишларини муваффақиятли ҳал қилишга сафарбар этишда ташаббус кўрсатмаётирлар.

Тошкент қишлоқ область партия комитети аъзолари Юқори Чирчиқда бўлганларида илғорлар тажрибаси ҳамма ерда ҳам кенг оммалаштирилмаётганлигини аниқладилар. «Ленинский путь», Ленин номли колхозларнинг айрим бригадаларида ўтган йили ҳар гектаридан 29 центнердан ҳосил етиштирилган эди. Демак, ҳосилдорликни ошириш резерви бор. Бироқ шунга қарамай бу йил колхоз бўйича ҳар гектаридан 22 центнердан ҳосил олиш планлаштирилган.

Шу кунларда «Политотдел», «Ўзбекистон» ва бошқа илғор хўжаликларнинг меҳнаткашлари фидокорона ишлаб, ҳосилга-ҳосил қўшишни йиғим-теримга пухта ҳозирлик кўриш билан олиб бормоқдалар. Ана шундай илғор колхозларнинг ишидан ўрнак олса арзийди. Уларнинг ютуқларини кенг ёйиб, орқада қолган бригада, звено ва колхозларни олдингиларга тенглаштириб олайлик.

Область партия комитети аъзолари Юқори Чирчиқ пахтакорларининг диққат-эътиборини карталарни бегона ўтлардан тозалаш, ғўзани суғоришдаги камчиликларга қисқа кунда қатъий барҳам бериш юзасидан шошилинч чоралар кўришга жалб этди.

М. ҒОЗИЕВ,

«Тошкент ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

ЖАҲОН ЯНГИЛИКЛАРИ

АВРААМ ЛИНКОЛЬН ҲАЙКАЛИ ОЛДИДА МИТИНГ

ВАШИНГТОН, 28 август. (ТАСС). Бугун кундузи соат иккида Авраам Линкольн ҳайкали ёнига негрларнинг Вашингтонга умуммиллий юришида қатнашган 120 мингдан кўпроқ киши митингга тўпланди. Жуда катта майдон, атрофдаги хиёбонлар ва кўчалар одамлар билан лиқ тўлди. Улар — АҚШдаги мазлум, эксплуатация қилинаётган, жафокаш негр халқининг вакиллари эди.

Қўшма Штатлар тарихидаги энг қудратли сиёсий намойишда 20 миллион Америка негрларининг вакиллари қатнашмоқда. Улар — озодлик учун, инсон шаънига номуносиб бўлган шармандали иркий ва социал камситишларга қарши курашчилардир.

Юриш қатнашчилари бу ерга озодлик, иш, ўзларига нисбатан мамлакатнинг тўла ҳурматли ва тенг ҳуқуқли гражданларидек тенг муносабатларда бўлинишини ялиниб-ёлвориб олиш учун эмас, балки бу ҳуқуқларни талаб қилиш учун келдилар.

МОСКВА ШАРТНОМАСИГА ҚЎЙИЛГАН ЯНГИ ИМЗОЛАР

ВАШИНГТОН, 28 август. (ТАСС). Атмосферада, космик фазода ва сув остида ядро қуроли синовларини тақиқлаш тўғрисидаги Шартномага 27 августда Вашингтонда яна уч мамлакат — Марокаш, Дагомея ва Камерун имзо чекди.

ЧЕТ ЭЛ ТЕРРИТОРИЯЛАРИДАГИ ҲАРБИЙ БАЗАЛАР ТУГАТИЛСИН!

ЖЕНЕВА, 28 август. (ТАСС). Қуролсизланиш бўйича 18 давлат комитетининг кечаги мажлисида Болгария вакили К. Луканов раислик қилди.

Чехословакия вакили Шимович мажлисда ўзгаларнинг территорияларидаги чет эл ҳарбий базалари ҳақидаги масалани ўртага қўйди. У, жумладан, таъкидладики, НАТО мамлакатларининг Ғарбий Германиядаги ҳарбий базалари Марказий Европадаги кескинликнинг манбаларидан бири бўлиб, Чехословакияга ва шу райондаги бошқа мамлакатларга доимий хавф туғдираётир.

Болгария делегацияси номидан сўзга чиққан Луканов айтдики, ўзгалар территориясидаги чет эл ҳарбий базаларининг тугатилиши ҳақидаги совет таклифининг амалга оширилиши (ядро қуролини элтиб берувчи воситаларнинг тугатилиши билан бир қаторда) тинчликни мустаҳкамлашга, агрессия хавфини, дунёнинг турли районларидаги кескинлик манбаларини тугатишга ёрдам берган бўлур эди. Бундай тадбир ҳозирги мавжуд кучлар нисбатини бузмаган ва бирон халқ хавфсизлиги манфаатларига путур етказмаган бўлур эди.

АҚШ вакили Стелл бу ҳаммага равшан фактни шубҳа остига олмоқчи бўлиб, миллий территориялардан ташқаридаги ҳарбий базаларнинг тугатилиши ҳақидаги совет таклифининг қабул қилиниши «фақат Совет Иттифоқига фойда келтиради», Ғарб «мудофаасини» заифлаштиради, деб айтди.

Буюк Британия делегати Мэйсон ҳам шу руҳда гапириб, ўзгаларнинг территорияларидаги ҳарбий базаларнинг мавжудлигини оқлашга ҳар хил йўллар билан уриниб кўрди.

ХИТОЙ РАҲБАРЛАРИНИНГ БЎҲТОНЛАРИ ҚОРАЛАНМОҚДА

СОФИЯ, 26 август. (ТАСС). Москвада имзоланган ядро синовларини тақиқлаш тўғрисидаги Шартномани бутун дунё маъқуллади, — деб ёзади бугун «Земеделско знаме» газетаси.

Бу Шартномани инсоният тинчлик йўлидаги реал ва зарур қадам деб билади, деб давом этади газета. Москва Шартномаси туфайли вужудга келган буюк умид муҳити империалистик давлатлардаги агрессив кайфиятдаги доираларни батамом яккалаб қўйди.

Ана шу реакцион кучларнинг олдинги сафига хитой раҳбарларининг ўтиб қолганлиги мудҳиш бир ҳолдир, деб ёзади сўнгра газета. Хитой раҳбарлари тинчлик ишига душманлик йўлига тушиб олиб, бу йўлда ўзларига ҳамроҳ танлаб олиш ҳуқуқига эгадирлар, албатта.

Болгар халқи хитой раҳбарларининг КПСС-га ва Совет давлатига бўҳтон ёғдираётганликларини ғазаб ва нафрат билан қоралайди ҳамда Совет Иттифоқи ўтказаётган тинч-тотув яшаш сиёсатини якдиллик билан қўллаб-қувватлайди. Бу — урушнинг олдини олиб қоладиган ва агрессив доираларнинг ниятларини барбод қиладиган бирдан-бир сиёсатдир, деб таъкидлайди газета.

ОЛИЙ МУКОФОТ

ПРАГА, 28 август. (ТАСС). Чехословакия Социалистик Республикасининг президенти А. Новотний Чехословакия миллий қаҳрамони Юлиус Фучикнинг рафиқаси Густа Фучикова 60 ёшга тўлганлиги муносабати билан ва ишчилар ҳаракати соҳасидаги кўп йиллик фидокорона фаолияти учун уни Меҳнат ордени билан мукофотлади, деб хабар беради ЧТК агентлиги.

„ДЎСТЛИК ВА БИРЛИК“

БУДАПЕШТ, 28 август. (ТАСС). МТИ Агентлиги хабар беради: Бу ерда Венгрия партия-ҳукумат делегациясининг Совет Иттифоқига қилган сафари тўғрисида суратли тўплам нашр этилди. «Дўстлик — бирлик» сарлавҳали бу тўпламга Н. С. Хрушчевнинг Москвада совет-венгер дўстлиги митингида сўзлаган нутқи, Янош Кадарнинг визит вақтида сўзлаган нутқлари, қўшма совет — венгер баёноти ҳамда Янош Кадарнинг делегация қайтиб борганидан кейин венгер-совет дўстлиги митингида сўзлаган нутқи киритилган.

ҚАРДОШ МАМЛАКАТЛАРНИНГ ҲАМКОРЛИГИ

ВАРШАВА, 28 август. (ТАСС). Кеча бу ерда тракторсозлик соҳасида Польша-Чехословакия тадқиқот институтини ташкил қилиш тўғрисидаги битим имзоланди, деб хабар қилади Польша матбуот агентлиги.

Институт тракторларнинг конструкцияларини ва прогрессив технология методларини ишлаб чиқиш билан шуғулланади. Институт ҳузурида илмий кенгаш тузилиб, бу кенгашга иккала мамлакатнинг энг йирик мутахассислари киради.

Институт Польша билан Чехословакиянинг тракторларни биргаликда ишлаб чиқаришни йўлга қўйганликлари муносабати билан барпо этилади.

РЕАКЦИОН ДЕКРЕТ АМАЛДА

ГАВАНА, 28 август. (ТАСС). Эквадор ҳарбий хунтаси мамлакатдаги ўқув юртлари устидан контролни кучайтириш юзасидан яқинда қабул қилинган декретга мувофиқ, Гуаякиль университетини қайта ташкил қилди, деб хабар беради Пренса Латина агентлиги.

Бу — ҳарбий хунта ишларига аралашаётган иккинчи олий ўқув юртидир. Бир қанча вақт илгари Лоха шаҳридаги университетнинг раҳбарлиги батамом алмаштирилган эди. Бу университетнинг ректори ва профессорлари ҳозир турмада ётибди.

У. ДЮБУА ВАФОТ ЭТДИ

АККРА, 28 август. (ТАСС). Африканинг атоқли олими, ёзувчи, «Халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш учун» халқаро Ленин мукофоти лауреати Уильям Дюбуа 96 ёшида кеча кечқурун Гана пойтахти Аккрада вафот этди.

Уильям Дюбуа «Африкана» катта илмий энциклопедияни яратиш устида ишлаб, кейинги уч йил давомида Ганада яшади.

Кутаисилик ҳайкалтарошлар В. Мизандари ва Г. Николадзе улуғ ўзбек шоири ва давлат арбоби Алишер Навоийнинг икки метрлик ҳайкалини тамомлаш арафасида турибдилар. Ҳайкал пойтахтимизда ўрнатилади. Суратда: В. Мизандари ва Г. Николадзе иш устида.

Г. Герсамия фотоси, (ТАСС фотохроникаси).

ЯНГИ ТЕХНИКА КЎРИГИ

Навоий номли театр майдонидамиз. Кўз қамашади бу ерга қатор тизиб қўйилган машиналарни кўриб. Республика механизаторлари съезди муносабати билан ташкил этилган янги техника кўриги ҳақиқатан ҳам диққатга сазовордир.

Мана улардан бири: ППН-40 маркали машина. У ғўзани шланг ёрдамида, механизация воситасида суғоришга мўлжалланган. Андижондаги заводда ясалган бу машина ҳозирги пайтда синаб кўрилмоқда. Ишонамизки, машина синовдан муваффақиятли ўтади ва деҳқонларимизнинг энг яқин дўстига айланади.

Нарироқда 3ХВГ маркали ҳамда 4ХВ маркали «Пахтакор» деб аталувчи янги пахта териш машиналари турибди. Айниқса «Пахтакор» машинасини деҳқонлар қизиқиб кўрмоқдалар. Бу машина тўрт қатордаги пахтани теришга мўлжалланган.

Пахта машинада терилгандан кейин уни транспортларга ортиш иши ҳам механизация ёрдамида бажарилса қандай яхши! ПУ—05 маркали универсал юк ортувчи машина худди ана шу мақсадга мўлжаллаб чиқарилган.

Ана у 2ПХТ маркали машина эса ерга тўкилган пахталарни териб олади.

Бу ерда карталарни экишга тайёрлайдиган, майдонларни текислайдиган, тупроқни юмшатадиган машиналарнинг ҳам янги турлари бор. Бегона ўтнинг, айниқса зарпечакнинг тухумини қуритадиган КО-2,4 маркали оловли культиватор ҳам намойиш қилинмоқда.

Хуллас, давлат махсус конструкторлик бюроси томонидан ташкил қилинган бу виставкага қизиқиш катта.

З. МУҲАММАДЖОНОВ.

„ОҒИР“ СУВ ҲАЁТНИ СЕКИНЛАШТИРАДИ

Одатдаги сувда, табиатда жуда кам миқдорда «оғир» сув бўлади. Унда водород қисман ёки бутунлай ўзининг оғир изотопи — дейтерий билан алмашган бўлади.

Организмларнинг ҳаёт фаолиятида у қандай роль ўйнайди.

Тадқиқотлар организмлар теварак атрофнинг ҳар хил изотоп составига мослашишга қодир эканлигини кўрсатди. Сувда ўсувчи ўсимликларни етарли даражада тўпланган «оғир» сувга ўтказилганда дастлаб ҳужайраларга бўлинишнинг батамом тўхтаганлиги кузатилди. Бунда ҳужайралар морфологияси кескин ўзгарди, қинғир-қийшиқ улкан ҳужайралар пайдо бўлди.

Мослашишнинг бирмунча вақт давом этган давридан сўнг ҳужайраларнинг бўлиниш хусусияти тикланди ва бундай мослашган ўсимликнинг ўсиш тезлиги деярли нормал бўлиб қолди.

Тажриба қилиб кўрилаётган сув ўсимликларини қайтадан оддий сувга жойлаштирилганда уларнинг бўлиниши тўхтаб қолди ва ўсимликнинг яна атрофидаги шароитига мослашиши лозим бўлиб қолди.

Мослашиш даврида сув ўсимликлари организми изотоп составининг атрофдаги шароит билан тенглашиши бўлиб ўтади. Бу тенглашиш қандай ўтади? — Сувнинг организмдаги изотоп состави ўзгарадими ёки оддий водороднинг биологик макромолекулярдаги оғир водородга химиявий йўл билан айланиши юз берадими? Ана шуни аниқлаш ҳаёт фаолиятининг асосий механизмларида сувнинг қандай роль ўйнашини охиригача аниқ билиб олишга ёрдам берарди.

Совет олимлари С. З. Рогинский ва С. Е. Шноль шундай назарияни олдинга сурдиларки, бу назария бўйича изотоп эффектлари сув составининг ўзгариши билан боғланган бўлиб, мураккаб органик молекулаларга алоқадар эмас. Бу назарияни текшириш учун «биологик жиҳатдан қуруқ», яъни ўзида эркин сув бўлмаган объектларнинг, масалан, замбруғ спораларининг мосланиши қандай ўтишини аниқлаш лозим эди. Агар назария тўғри бўлса ва изотопли мослашиш ҳодисаси структурали сувнинг секин-аста ўзгариши билан боғланган бўлса «қуруқ» объектларда мослашиш даври бўлмаслиги керак.

Назарияни текшириш юзасидан тажрибаларни Ломоносов номидаги Москва Давлат университетининг физика факультетида ўтказишди. Совет олимларининг тахминлари мутлақо тўғри бўлиб чиқди — замбруғ спораларида мослашиш даври йўқлиги аниқланди. Шу билан бирга организмларнинг ўсиши ва тараққиётидаги умумий секинлашиш аниқланди.

Организмларнинг бир изотопли состав сувдан бошқасига кўчириш билан боғлиқ бўлган жуда кўп тажрибалар шуни кўрсатдики, ҳамма гап физик-химик реакцияларнинг ўтиш тезлигидаги фарқда экан. Одатдаги сувда организм тезроқ яшайди — тезроқ ўсади, тезроқ етилади, ҳосилга киради, қарийди. «Оғир» сувда ҳужайраларнинг вақти секинроқ ўтади, уларнинг ўсиши секинроқ бўлади, етилиши ҳам кейинроқ бошланади, ҳосил бериши ва қариши кеч бўлади. Масалан, ўрганилган замбруғ спорасининг «оғир» сувдаги ҳаёт цикли уч марта секинроқ ўтади.

Барча ҳаёт процессларининг «оғир» сув ёрдамида сунъий секинлаштирилиши эҳтимол, кейинчалик биология ва медицинада ҳам қўлланилса керак.

(АПН)

ЎСИМЛИКЛАР ОЛАМИДА
СУВ ГУЛЛАРИ

Кўллар, ҳовузлар ҳақиқатан ҳам шаҳар ва қишлоқларимиз файзига-файз, латофатига-латофат қўшади. Иссиқ иқлимли республикамиз шароитида улар атрофида дам олиб, ҳордиқ чиқариш нақадар завқли. Мовий ҳавзада сув ўсимликларининг ўсиши унинг манзарасини янада латофатли қилади.

Республикамизнинг сув флораси манзарали ўсимликларга анча камбағал. Шунинг учун Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Ботаника боғи сув ўсимликларини кўпайтириш ишига катта аҳамият бермоқда.

Тажриба республикамиз иқлимида сув ўсимликларининг яхши ўсиши мумкинлигини кўрсатди.

Улардан энг манзаралиси нимфейнийлар туркумига кирувчи ўсимлик ҳисобланади. Бундай туркумга кирадиган ва бизда яхши ривожланабошлаган ўсимлик Каспий ва Ҳиндистон нилуфаридир. (1 сурат) Унинг чиройли барглари сувдан бир метр юқорига чиқиб туради. Қизил рангли, хушбўй ҳидли гуллари эса янада юқори бўй чўзади. Ботаника боғининг ҳавзаларида Европадан келтирилган оқ, Африкада ўсадиган бинафша ранг кўзача-нилуфарлар ва Шимолий Америкадан олинган тўққизил одоратларни кўриш мумкин.

Боққа келувчилар нодир виктория-регия ўсимлигини қизиқиб томоша қиладилар. Лекин у ҳали ёш, гул очмаган. Катта бўлса барглари икки метргача етади. (Пастдаги сурат).

Турли-туман бундай сув ўсимликлари шаҳар ва қишлоқларни кенг кўкаламзорлаштириш имконини беради. Бу йўлда ҳозир дадил қадамлар қўйилди. Масалан, Гагарин номли хиёбонда ўтган йили экилган нилуфарлар гуллади.

Ишонамизки, яқин йиллар ичида сув ўсимликлари маданият ва истироҳат боғлари, хиёбон ва гулзорлардан муносиб жой олади, уларни янада кўркамлаштиради.

Ю. МУРДАХАЕВ.

Кичик ҳикоялар

СОАТ

Узоқ сафардан қайтаётган поезд чўлда қад кўтарган шаҳар вокзалига келиб тўхтади. Тоза ҳаво олай деб перронга тушдим. Кўзим бино пештоқидаги катта соатга тушди. Юрагим бир нарсани сезгандай, тўсатдан типирчилай бошлади. Пештоқдаги ғажава соат йўловчиларга вақтдан бўлак ҳеч нарсани англатмасди. Менга эса катта бир тарихнинг шоҳиди эди. У менга ёшлик баҳоридан биринчи учрашув ва хайрлашувнинг тотли лаззатини эслатар эди.

Ҳамма, ҳаммаси эсимда...

Ҳозир ҳам бир хилда айланиб, бундан ўттиз беш йил бурунгидек чиқ-чиқ-чақ-чуқини қўймайди, дақиқаларни эринмасдан санаб туради... Бўз йигитлигимда чўл қувғани отланиб, ана шу вокзалга келдим. Гули мени шу ерда кузатган, шу соат остида унинг нозик қўлларидан ийманиб ушлаб, ўтли кўзларига тикилган эдим. Қўлларнинг ҳарорати, юракларнинг дук-дук тепишидан икки интизор қалб бир-бирига муштоқ талпинаётганини сезиб эмас, эшитиб турардим.

— Кетасизми?

— Ҳа.

— Хат ёзинг.

— Узингни кутаман.

Гули перрондаги кўм-кўк арчаларга тикилиб, кўзида ялтираган ёшларни яширди. Унинг ҳолати, яхшилик истаб айтган сўзлари менга шундай ёқимли туюлдики, ўзимни қўярга жой тополмай қолдим. Шу topда қишнинг аёзли изғирини ҳам танимга малҳамдек ёқиб аллалаётгандек, симларни зарб билан урилаётган шамол мен энди варақлаётган муҳаббат достонидан энг гўзал сатрларни куйга солиб айтаётгандек туюлди.

Ўша илк мулоқатга ўттиз беш йил ўтипти. Соат мили жуда кўп айланган. Менинг сочларимга эса қиров қўнган...

Шу пайт тепловоз чинқирди. Шошиб вагонга чиқдим. Поезд ўрнидан жилиб, пўлат излардан олға интилгани сари юрагимнинг бир пораси узилиб қолгандек, шу ерда энг қимматли нарсамдан ажралган кишидек купе деразасидан вокзал пештоқидаги соатга суқланиб тикилиб борардим. Поезд вокзалдан эмас, гўё мен ёшлигимдан узоқлашаётгандек эдим. Ҳа, умрни беҳуда ўтказмадик: чўлда ёшлигимиздан ёдгор-шаҳарлар қолди.

УЙ

Мажлис борарди. Тортишувлар. Икки хонали секцияни янги уйланганлардан Жалол билан менга беришмоқчи эди. Охири бригадиримиз ўрнидан турди:

— Иккиси ҳам ёш, ишдан қочмайдиган, ташаббускор. Ишчан. Берса арзийди, — деди.

Мен ўзимни қўярга жой тополмай ўтирардим. Кўзим, бурчакда ёғли комбинезон кийиб, қулоқчинини бостириб кийган экскаваторчи Акбар акага тушиб қолди. У севиняптими, хафами билиб бўлмасди. Мен ўзимни икки ўт орасида қолгандай ҳис этардим. Дарё соҳилида оқ қушдек кўкрак кериб турган уй эса менга жуда-жуда ёқарди. Ойналари кун чиқарга қараган. Шифер томли, поллари ялтирайди, хуллас жоннинг роҳати. Ундан кўнгил узолмайман.

Лекин кўнглим хира: Акбар ака уч фарзанди билан баракда туради. Касалманд хотини бор. Ҳеч кимга арзи-ҳол қилганини билмайман. Акбар ака тоғ-тоғ тупроқни сурган, тўғондаги ўнлаб экскаваторчиларга устоз.

Шу пайт Жалол тўсатдан ўрнидан турди. У сопол кўзага тушган аридай ғудурлади:

— Шу... бизга, масалан, менга уй жуда ҳам зарур эмас. Уни Акбар акага берсак, а?..

Ҳамма бир пас жим қолиб, сўнг чапак чалиб юборди Бу қарсаклар билан менинг кўнглимни қоплаб олган туман ҳам кўтарилгандай бўлди. Жалолга миннатдорчилик билан қарадим. Хотинларимиз пинғиллашиб-пинғиллашиб охири жим бўлишар. Шунча чидаган, яна ярим йил ётоқхонада туришса нима қилибди!?

Мажлисдан чиққанимизда чўл устига қоронғу чўккан эди. Дарё соҳилидаги уйлар ой ғира-ширасида кўзга бирам илиқ, осойишта, жозибадор кўринардики:

— Уй... — деб юбордим энтикиб.

Эртаси куни умид билан олиб қўйган мевали дарахт, гул ниҳолларини Акбар аканинг уйи атрофига ўзим авайлаб экиб қўйдим.

Самар НУРОВ.

Овчи блокнотидан

БАДНАФС БЎРИ

Чойни иситдик, окунь балиқларини қовурдик. Кечки овқатни ҳам қилиб олдик. Ўғилчам мудрай бошлади. Бир кундаёқ ҳолдан тойибди. Ахир, олти яшар болагинани катта киши деб бўладими? Унга шох-шабба тўшаб бердим, ётқизиб устига телогрейкамни ёпиб қўйдим. Ухласа — ухласин.

Қайиқдан хабар олиб, ундаги балиқларни олволдим. Ўзиям денг уч челакча чиқди. Яхшики, кечқурун окунь балиқларини олганим. Балиқларни манзилга келтириб, гулхандан чамаси уч метрлар наридаги чуқурчага, ўтлар устига тўкиб қўйдим.

Ёз кечалари жуда қисқа. Тонг билан тонг уланиб кетади. Дўнгга ўтириб, атрофга боқдим. Ёнгинада Байкал бир текис шовуллайди. Кўзимни уйқу босганини ҳам билмай қолибман. Битта кўйлакда узоқ ухлаб бўлармиди?

Кўзимни зўрға очиб, бошимни кўтардим. Кун ҳам ёришай деб қопти. Бундай қарасам рўпарамда биб-бинойи бир ит турибди. Ҳайқириб бердим. У бутун гавдаси билан мен томон ўгирилди. Буйнининг йўғонлигидан дарҳол билдимки — бу бўри! Тисарилиб кетдим. У ўзини буталар орасига урди. Мен бўлсам ўғлим ётган тарафга отилдим. У йўқ! Ҳали ғира-шира қоронғу — ҳеч нарсани англаб бўлмайди. Болагина қайга йўқолди экан-а! Кўз югуртириб чиқдим, мана у. Телогрейкамга бурканиб олибди, уйқусида балиқлар тўкилган чуқурча ёнига юмалаб кетибди. Бемалол уйқуни уряпти.

Балиқларга разм солдим. Тит-пити ўйнаб кетибди. Балиқ бошлари қолибди, холос. Ана найрангу, мана найранг! Бўри балиқларни поки ҳалол туширибди! Ўғилчамни уйғотдим.

— Сенга нима бўлди, — дедим унга, харомхўрни тозаям боқибсан-ку? Ахир бир қарагин, бўри ҳамма окунларни тагингдан тортиб олиб ебди.

Ўғилчам бўлса гоҳ менга, гоҳ балиқларга қарарди: ҳеч нарсага тушунолмай нуқул кўзини ишқарди.

М. БАРАНОВ,
Хорин району, Бурят АССР («Сельская жизнь»-дан)

ЖУРНАЛЛАРНИНГ ЯНГИ СОНЛАРИДА
„ШАРҚ ЮЛДУЗИ“

Журналнинг 8-нчи сони босмадан чиқди. Журналда Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидовнинг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг VIII пленумида қилган «Идеология иши савиясини янада юксалтирайлик» сарлавҳали доклади ҳамда СССР Ёзувчилар Союзи правлениесининг биринчи секретари Константин Фединнинг КПСС Марказий Комитети Пленумида сўзлаган нутқи — «Биз янги ҳаёт қурмоқдамиз» деган сарлавҳа остида ёритилган.

Бу сонда Ғафур Ғулом, Яшин, Уйғун, Зулфия, Мирмуҳсин, Туроб Тўла, Рамз Бобожон, Жуманиёз Жабборовларнинг «Пахтамиз—бахтимиз» шеърини, Иброҳим Раҳимнинг «Тақдир» романининг давомини, озарбайжон драматурги Меҳди Ҳусайннинг «Олов» пьесасини, Шукруллонинг «Инсон ва яхшилик» туркумидан икки шеърини, Юсуф Шомансурнинг янги шеърларини, «Замондошларимиз портрети» рубрикаси остида Йўлдош Шамшаровнинг «Енгиш», А. Абдуазимовнинг «Ногиронлик сезмасин қадрдонларим...» очеркларини ўқиш мумкин.

Леся Украинка — украин халқининг ажойиб қизи, хассос шоирасидир. Унинг вафотига 50 йил тўлди. Шу муносабат билан журналда буюк шоиранинг ижодига бағишланган мақола ҳамда унинг шеърлари ҳам журнал саҳифасидан ўрин олган.

Булардан ташқари Пиримқул Қодировнинг «Қалбдаги қуёш» ҳикояси, фалсафа фанлари доктори Воҳид Зоҳидовнинг «Гўзалликни куйлайлик» сарлавҳали мақоласи босилган.

Реклама ва эълонлар

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

30 АВГУСТДА

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

18.00 — **Музика луғати** (мактаб ўқувчилари учун), 18.30 — **«Пахтакор» (Тошкент) — «Динамо» (Москва) командалари ўртасида футбол**, танаффус вақтида — **Телевизион янгиликлар**, 20.15 — **Қўқон—шоирлар шаҳри** (адабий эшиттириш, 21.05 — **Гўзал табиат куйчиси** (Тошкент телестудияси фильми), 21.25 — **Телевизион янгиликлар**, 21.45 — **Советская Средняя Азия** телевизион журнали, 22.15 — **Концерт** (санъат усталари ва ёш артистлар ижросида).

ТЕАТР

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 30/VIII да **Тошболта ошиқ**, 31/VIII да **Нодира**.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА:

Каин XVIII — «ИСКРА», «МИР» (кундуз ва кечқурун), «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз соат 12, 2, кеч 6 ва 8 да).

Граф Монте-Кристо (1 ва 2-серия кеч соат 5 ва 8.45 минутда). **Учинчи тайм** (кундуз ва кечқурун) — «ВАТАН».

Бош министр Киммарусу — НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Минг қиёфага кирган киши — «ИСКРА» (кеч соат 10 яримда).

Дўстлар цирки — «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз ва кечқурун).

Сўнгги тун — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (эрталаб соат 10, кундуз 4 ва кеч 10 да).

Бахтсиз ҳаёт (эрталаб соат 11, кундуз 1 ва 3 да), **Хатога икки қадам** (кундуз ва кечқурун) — «СПУТНИК».

Чорраха — «ВОСТОК» (эрталаб соат 11, кундуз 3 ва кеч 9 да).

ЁЗГИ БИНОДА:

(кеч соат 8 ярим ва 10-15 минутда)

Хиёнат ваҳимаси — «ВАТАН» (кеч соат 8.40 минутда), НАВОИЙ номли.

Бош министр Киммарусу — «ВАТАН» (кеч соат 10 яримда).

Каин XVIII — «ФЕСТИВАЛЬ», ТЕЛЬМАН номли, «РАКЕТА».

Минг қиёфага кирган киши — (кеч соат 8 яримда), **Бахтсиз ҳаёт** (кеч 10-20 минутда) — КАФАНОВ номли.

Ҳам ҳазил, ҳам чин — «МЕҲНАТ».

Тоғдаги застава — «УДАРНИК».

«Кобра» операцияси — «ПОБЕДА».

Антон Иванович аччиғланади «ШАРҚ».

СВЕРДЛОВ НОМЛИ КОНЦЕРТ ЗАЛИДА

30 августда

Ўзбекистон ССР халқ артисти

ҚОМИЛЖОН ОТАНИЁЗОВ

иштирокида

ХОРАЗМ АШУЛА ВА РАҚС АНСАМБЛИНИНГ

катта концерти

Концерт кеч соат 8 да бошланади. Билетлар сотилмоқда.

«ТАШТЕКСТИЛЬШВЕЙОБУВЬТОРГ»ГА

саноат товарлари сотувчилар

керак

ТОРГ ҲУЗУРИДА саноат товарлари сотувчиларини тайёрлайдиган

2 ойлик курс ТАШКИЛ ҚИЛИНАДИ

8, 11-синф ҳажмида маълумоти бўлган йигит ва қизлар қабул қилинади.

Мурожаат учун адрес: 9 Январь кўчаси, 122-уй, телефон 4-22-51.

Цеховая кўчаси, 44-уйда турувчи **Равил Гариев**нинг Собир Раҳимов станцияси, РТСда турувчи Румия Аисовна Гариевадан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Фрунзе район халқ судида кўрилади.

1-Жуковский тупик, 4-уйда турувчи **Исаак Шмулевич Ветман**нинг шу уйда турувчи Ганна Хананьевна Гойхмандан ажралиш ҳақидаги иши Тошкент шаҳар, Куйбишев район халқ судида кўрилади.

«Тошкент ҳақиқати» газета редакцияси коллективи хатлар бўлимининг мудири ўртоқ З. Ахтямовага ўғли **Анвар ИСҲОҚОВ**нинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Ўзбекистон кўрлар профтехника мактаби коллективи Ўзбекистон кўрлар жамияти Марказий правлениесининг раиси ўртоқ Қ. Пиримқуловга ўғли **АНАТОЛИЙ**нинг вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Редактор М. ҚОРИЕВ

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» («ТАШКЕНТСКАЯ ПРАВДА») — Орган Ташкентских промышленного и сельского областных комитетов КП Узбекистана, Ташкентского горкома КП Узбекистана, промышленного, сельского областных и городского Советов депутатов трудящихся.

Бизнинг АДРЕС: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, 26-уй.

РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: редактор — 29004. Редактор ўринбосари — 26232. Масъул секретарь — 34808. Секретариат — 31936. Идеология бўлими — 25885. Саноат ишлаб чиқариши ва партия ишлари бўлими 33786. Қурилиш ва партия ишлари бўлими — 33786. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ва партия ишлари бўлими — 29040. Совет ишлари, маиший ва шаҳар хўжалиги бўлими — 33786. Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари бўлими — 28761. Ахборот ва спорт бўлими — 33786. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 34048. Эълонлар бўлими — 28142. Коммутатор — 30249 дан 30258 гача.

«Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони Сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси.

Р. 10887. Индекс 64695. Нашр. № 1667.